

Masarykův lid

ROČNÍK XXIII • 2. ČÍSLO • ČERVEN 2017

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ



ZŠ Na Planině 1393, Praha 4 - Krč, tel. č.: 797726233

e-mail: kmh@joura.cz

www.miladahorakova.cz

ČSOB, č. ú.: 556682/0300

Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová

J. Titzlová, pod vedením Z. Dvořákové

Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan

Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

REGISTROVÁNO MK ČR E 11026, ISSN 2336-8772

STATĚ A POJEDNÁNÍ - AKTUALITY - ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ - Z ARCHIVŮ - KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ - JAZYKOVÝ SLOUPEK - VZPOMÍNÁME - ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ - INFORMACE

STATĚ A POJEDNÁNÍ

V těchto dnech se završilo sté výročí bitvy u Zborova, v níž se na východní frontě první světové války naši vojáci nejen vyznamenali, ale od níž se začala psát významná kapitola našich novodobých dějin. Připomínáme ji ukázkou z knížky Miroslava Honzika Legionáři (1990).

BITVA U ZBOROVA

Bitva u Zborova se svým průběhem příliš nelišila od jiných bitev první světové války. Pro nás má však význam tím, že poprvé byl československému vojenskému útvaru svěřen samostatný frontový úsek. Bylo to obzvláště významné v případě ruských legií, které doposavad působily v půlrotách a četách jako rozvědčíci. Československá brigáda se objevila na válečné scéně po dlouhých staletích jako český bojový útvar.

Po rozhodnutí o Kerenského ofenzívě byla Československá brigáda začleněna do 11. ruské armády, která měla zaútočit v prostoru západně od Tarnopolu. Nejprve však bylo nutné rozptýlené československé jednotky soustředit. Od 10. června 1917 se sjížděli čeští vojáci do obcí kolem Jezerné, kde bylo shromaždiště prvního pluku. Jeho velitelem byl plukovník Pavlovskij, který krátce před zahájením ofenzívy onemocněl a vedení pluku převzal poručík Čeček.

Druhý československý střelecký pluk, vedený plukovníkem Zembalevským se soustřeďoval v Ostašovcích a jako poslední přijel třetí pluk plukovníka Mamontova (sehrál později významnou úlohu v občanské válce).

Útok Československé brigády v prostoru u Zborova připravil a svůj návrh prosadil u velitele armádního sboru generála Selivačeva poručík Čeček. V osvobozené vlasti, krátce před svou smrtí, napsal: "Zborov je můj myšlenkou, manévrem i provedením." I když se občas vyskytly hlasy zpochybňující Čečkovy zásluhy, podle svědectví pamětníků byl jeho podíl na zborovském vítězství nepopíratelný.



Masarykův lid

V ranních hodinách 21. června odešla Československá brigáda na frontu. Převzala po zdemoralizovaných ruských útvech šestikilometrový úsek od vsi Pohřebců k Josefowce. Po obou stranách stály ještě bojeschopné finské divize.

Převzatý úsek byl v hrozném stavu. Zákopy nebyly udržovány, drátěné překážky rozbity nepřátelskou dělostřelbou. Od vystřídání ruských jednotek bylo převzato minimum střeliva a ručních granátů, kulomety byly většinou zrezavělé a téměř k nepotřebě. Kdyby nepřítel zahájil útok, byla by účinná obrana prakticky nemožná. Naštěstí rozklad ruských jednotek ukolébal nepřátelské velení téměř k bezstarostnosti.

Teprve krátce před zahájením útoku se důstojníci dozvěděli o válečném plánu, jehož součástí měl být i útok Československé brigády. Nejprve zaútočí ruské úderné jednotky o něco severněji u Břežan. Až nepřítel přesune na ohrožené místo své zálohy, přejde do útoku 4. finská divize a hned následně vstoupí do akce českoslovenští vojáci.

První pluk, který měl útok zahájit, a druhý pluk byly rozmístěny v první linii, třetí pluk zůstal v záloze. Dlouholeté zkušenosti z rozvědek přišly nyní opět k dobru. Podařilo se získat zajatce a zjistit o nepříteli vše potřebné. Proti československým plukům stály na rakouské straně 35. pěší pluk z Plzně a 86. maďarský pluk. Nepřátelské pozice byly hluboce členěny ve třech liniích a největší nebezpečí představoval opevněný vrch Mohyla, hájený maďarskými vojáky. Nepřátelské pozice byly pečlivě vybudovány, zákopy až tři metry hluboké s kryty, kulometnými hnízdy a velitelskými stanovišti. Útočníkům stálo v cestě několik řad překážek z ostnatého drátu a jak z výpovědí zajatců vysvitlo, útok měl být veden proti značné nepřátelské přesile. To odporovalo uznávaným zásadám, že početní převaha má být na straně útočníka. A navíc v záloze stály říšskoněmecké jednotky...

Naši vojáci převzali úsek bez nepřátelského zásahu a beze ztrát. Rakušané se teprve později dozvěděli, kdo proti nim stojí. A tak bylo v oblasti Zborova celkem poklidno, jako ostatně téměř na celé východní frontě. Jen rakouská děla občas vystřelila – snad aby připomněla, že je ještě válka. Této rušivé palbě padl 23. června za oběť podporučík Vilímek, první mrtvý na zborovském bojišti.

Mezitím byly zákopy alespoň vyčištěny, a pokud čas dovoloval, i prohloubeny. Důstojníci se snažili získat další zbraně a střelivo u sousedních útvarů nebo v zázemí. Výsledek nebyl příliš uspokojivý, a tak československé pluky šly do útoku nevalně vyzbrojeny a vybaveny. Ale to již bylo na ruské straně východní fronty téměř smutným pravidlem...

Dne 1. července zaútočili Rusové u Břežan a podařilo se jim zatlačit rakouskou frontu u Koňuch. Druhého dne v ranních hodinách začal útok i v prostoru Zborova. Podle plánu vyrazila nejprve 4. finská divize proti vrchu Mohyla, ale ve vražedné palbě útok ztroskotal.

Zatím se připravovali "Vašátkovi rozvědčící" v předsunutém oblouku ruské linie. Od nepřítele je dělilo necelých dvě stě metrů. Předcházející ruská dělostřelba se ukázala být, oproti dobře vybudovaným rakouským pozicím, málo účinná. Nestačila ani rozrušit pásy drátěných překážek, a proto byl nakonec první útočný sled vybaven nejen granáty, ale i ručními bombami.

Na ruskou bubnovou palbu odpovídalo rakouské dělostřelectvo jen rušivou střelbou. Jeden granát zasáhl zákop prvního pluku a zranil dva důstojníky, podporučíka Syrového a poručíka Husáka.

V devět hodin zahájil první pluk bitvu u Zborova – v sestavě, jakou navrhl poručík Čeček. O hodinu později se již boj přenesl do druhé nepřátelské linie. V té chvíli zasáhly bez vyššího rozkazu do akce i jednotky druhého pluku.

Největší ztráty způsobila útočníkům palba z Mohyly. Teprve k polednímu se podařilo tento opěrný bod obklíčit. Maďarská posádka kladla odpor do posledního muže, jinak jmenovitě příslušníci 35. pluku z Plzně bojovali spíše "symbolicky". To potvrzuje vysoký počet zajatců – 62 důstojníků a přes 3000 vojáků, tedy málem tolik, kolik čítala celá Československá brigáda. Útočníci pronikli až k pozicím rakouského frontového dělostřelectva a ukořistili 15 děl. Počet kulometů, jiných zbraní a munice, které nepřítel ten den u Zborova ztratil, se nedal ani odhadnout.

Ruské velení mohlo být se začátkem ofenzívy plně spokojeno. Na dvanáctikilometrovém úseku se podařilo nepřítele zatlačit až o pět kilometrů. Vznikla průrva ve frontové linii a mohla znamenat doslova katastrofu rakouské fronty v Haliči, kdyby... opět to slůvko kdyby... kdyby existovaly v ruské armádě jednotky se stejným bojovým duchem jako československé pluky. Nebo alespoň jako finské divize. Ztráty Československé brigády byly bolestné – 190 mrtvých a několik stovek raněných. Brigáda byla stažena do frontového zázemí u Cecovč, kde ji 4. července navštívil ministr Kerenskij. Na místě povýšil velitele brigády plukovníka Trojanova na generála. Na české velitele menších útvarů, Čečka, Kutlvašra, Gajdu, těžce zraněného Vašátka, Švece a ty druhé se z ruské strany tak trochu pozapomnělo.

Důležitějším však pro tuto chvíli bylo, že poručík Čeček důrazně požádal Kerenského, aby prosadil neomezený nábor rakouských zajatců do československého vojska. Kerenskij slíbil – a svému slovu dostal. Po vítězství u Zborova ho podporovali i ti, kteří se dříve stavěli odmítavě k myšlence velkého českého vojska v Rusku. Kerenskij ovšem netušil, že mu v popředí ruské politické scény zbývá již necelý půlrok času. Skončil stejně neblaze jako jeho ofenzíva, která byla po prvotních úspěších zastavena. Českoslovenští vojáci opět ustupovali jako jedni z posledních, kryli ústup ruských jednotek a vyznamenali se obzvláště v bojích u Tarnopolu.

Význam Zborova ocenil Masaryk, již jako prezident Československé republiky, v jednom ze svých poválečných projevů: "Zborov umožnil organizaci armády a armáda byla nezbytnou podmínkou svobody a samostatnosti. Bez naší zahraniční armády bychom té samostatnosti sotva byli dosáhli. Spojenecký i nepřátelský svět o nás a našich politických cílech věděl málo a nebyl by se pro ně rozhodl, kdybychom byli přestali na diplomatických prohlášeních. Zborovem zahájili jsme svou vojenskou akci, která nás postavila na roven národům bojujícím. A také vliv naší armády na politiku doma byl veliký a jistě rozhodující."

Miroslav Honzík

Dokončujeme stat, v níž se Zdeněk Víšek zamýšlí nad politickým vývojem a životní dráhou Wenzla Jaksche, sociálního demokrata německé národnosti, který byl výraznou osobností první Československé republiky.

WENZEL JAKSCH A ČSR

Po válce

Po skončení druhé světové války musel W. Jaksch – na základě žádosti československých činitelů – zůstat ještě čtyři roky ve Velké Británii a teprve roku 1949 přesídlil do Spolkové republiky Německo, kde se aktivně zapojil do politického života a získal vedoucí postavení mezi Němci odsunutými z Československa. Na doporučení předsedy německé sociální demokracie (SPD) Kurta Schumachera byl v roce 1950 povolán do předsednictva této strany, kde působil dalších šest let. V letech 1950-1953 byl vedoucím Hesenského zemského úřadu pro uprchlíky a vyhnance. Roku 1953 se stal poslancem německého Spolkového sněmu a zůstal jím až do své předčasné smrti.

Wenzel Jaksch byl pochopitelně velmi aktivní i v organizacích německých vysídlenců – od roku 1951 byl předsedou společnosti Seliger-Gemeinde, která sdružovala sudetské sociální demokraty, roku 1959 se stal prezidentem Spolkového shromáždění Sudetoněmeckého krajanského sdružení a roku 1964 byl zvolen prezidentem Svazu vyhnanců, který zastřešoval všechny významnější organizace německých vysídlenců.

Ironií osudu Jaksch tak na půdě Sudetoněmeckého krajanského sdružení spolupracoval i s bývalými členy Sudetoněmecké strany, jejímž nejvýraznějším odpůrcem z řad demokratických sudetských Němců ve třicátých letech nepochybně byl. Trauma z poválečného vyhnání nepochybně spojilo celé společenství sudetských Němců – tedy i sociální demokraty a někdejší henleinovce. Avšak sám Wenzel Jaksch v šedesátých letech spíše než do minulosti hleděl do politické budoucnosti, což zdůraznil na jeho pohřbu předseda SPD Willy Brandt, budoucí německý kancléř a tehdejší vicekancléř nově vytvořené koaliční vlády CDU a SPD:

Zcela vědomě připomínám v této hodině také dílo, které je od roku 1961 základem konstruktivní německé východní politiky po jednomyslném usnesení německého Spolkového sněmu ke zprávě, která nese jeho jméno. Wenzel Jaksch k tomu konceptu v minulém roce připojil nové myšlenky v pozoruhodné studii o perspektivách hospodářské spolupráce s východoevropskými státy. Nebudou ztraceny, když jde o to odstranit suť minulosti a trpělivou prací překonávat rozdělení Evropy.



(...) To byl Wenzel Jaksch a tím pro nás zůstane – vlastenec a Evropan, sociální demokrat a bojovný humanista.

Jak ukázaly předchozí kapitoly, je hledání historické pravdy o roli W. Jaksche v česko-německých vztazích interpretačně velmi náročné, a to i po půli století, které uplynulo od jeho smrti. Jiný pohled zaujímají – ovlivnění svým národním a historickým myšlením – čeští historikové, kteří činnost Wenzla Jaksche budou posuzovat optikou československé státnosti, odlišné hodnocení pak pochopitelně prosazují historici němečtí či sudetoněmečtí, kteří hlubší vazbu k Československé republice nikdy nepocítovali, a proto hledají v Jakschově politické činnosti priority zcela jiné.

Odborná literatura:

Beneš, E., Odsun Němců z Československa, Praha 1996
 Jaksch, W., Cesta Evropy do Postupimi, Praha 2000
 Hahn, F., Německá sociálnědemokratická strana Československa a stát 1935 – 1938, Střední Evropa 27/1993
 Prinz, E., Wenzel Jaksch a Edvard Beneš v londýnském exilu, Střední Evropa 27/1993

Internetové zdroje:

kohoutikriz.org/data/w_jaksc.php
 www.ceskenarodnilisty.cz/.../prof-phdr-vera-olivova-drsc-wenzel-jaksch-cesta-evropy-do-postupimi.html

Zdeněk Víšek

V květnu si připomínáme konec druhé světové války a vynořují se i vzpomínky na poslední velké nálety, k nimž v závěrečných měsících války došlo na našem území. To připomíná i stať Otakara Špecingra (in: Přísně tajné, 3/2005).

NÁLET NA KRALUPY

Nedlouho před osvobozením, dne 22. března 1945 bylo město Kralupy n. Vlt. zničeno leteckým bombardováním. Šlo o relativně nejtěžší vzdušný útok na území tehdejšího tak zvaného protektorátu Čechy a Morava za druhé světové války.

Historie tohoto náletu byla původně známa pouze z pamětnických údajů. Když se nyní podařilo získat archivní



materiály ze zahraničí, je možné celou tuto dramatickou událost vylíčit v náležitě úplnosti s žádoucí objektivitou.

Stupňováním spojeneckých náletů nacistické Německo rozpoutalo druhou světovou válku se zřetelnou leteckou převahou. Roku 1943 se však situace natrvalo obrátila. Anglo-americkým bombardováním bylo soustavně ochromováno veškeré hitlerovské zázemí – a především výroba pohonných hmot. Ta klesla v lednu 1944 na 160 000 tun benzínu, v srpnu na 20 000 tun – a začátkem roku 1945 se pohybovala už jen okolo 5000 tun měsíčně, což německé válečné mašinérii pochopitelně nemohlo dostačovat.

Nálety, které prováděla zejména americká 15. letecká armáda ze základen v Itálii, se od jara 1944 rozšířily také do prostoru Čech. Došlo k několikerému bombardování Chomutova, Plzně, Prahy, Ústí n. Labem a dalších míst, avšak i zde byla systematicky napadána v první řadě produkce tekutých paliv. Největší, teprve za války zbudované Treibstoffwerke v Mostě, bombardovali anglo-američtí spojenci dvacetkrát. Zároveň provedli opakované nálety na rafinerie v Pardubicích a Kolíně, jejichž úhrnná kapacita představovala 4700 tun benzínu měsíčně.

Až jako poslední měla pak být zničena nejmenší česká rafinerie Kralupol. V operačních spisech předpokládali Američané její měsíční výrobu ve výši 991 benzínu, ve skutečnosti však tento závod už od poloviny války vůbec nepracoval.

Poměry ve městě

Teprve v 2. polovině století se Kralupy n. Vltavou rozvinuly z nepatrné vesnice na význačné dopravní a průmyslové centrum, rafinerie minerálních olejů zde byla založena roku 1900 a záhy se stala největším podnikem celého dolního Povltaví.

Vlivem odsunu z pohraničí a z Terezína vzrostl za okupace počet kralupského obyvatelstva na 12 tisíc lidí. Činnost rafinerie tu však byla roku 1943 zastavena a pracovníci nasazeni do říše.

Důkladně maskovaná továrna byla ovšem pečlivě udržována v provozuschopném stavu, mimoto zřídily okupační orgány jižně od města rozlehlou dřevěnou maketu závodu, která měla spojenecké letce zmýlit. Když pak během roku 1944 byla většina německých rafinerií postupně vyřazována, začali Němci do Kralup n. Vlt. stahovat opět suroviny i pracovníky, třebaže jenom velmi vážně.

Úměrně velikosti města byla organizována zdejší protiletecká obrana. Čítala tři stovky osob. Velitelství se nalézalo v pivovarském sklepě a hlavní pozorovatelnu měla na kostelní věži. Ve městě pak bylo zřízeno 200 domovních a 13 veřejných krytů, většinou značně provizorních. Obyvatelstvu to však nevadilo, protože s blížícím se koncem války tady lidé o případném leteckém bombardování přestali uvažovat.

Utajený první nálet

Povrchní představy takového druhu se ovšem nakonec ukázaly zcela mylnými. Neboť už 28. prosince 1944 vzlétlo z italských letišť několika set bombardovacích a stíhacích letadel s úkolem napadnout některé zbývající závody pro výrobu pohonných hmot v jižním Německu a v Čechách. Ke jmenovitým cílům náležely toho dne rovněž Kralupy n. Vlt., na které mělo zaútočit 39 strojů.

Pro hustou mlhu se však na Kralupsko dostalo pouze 24 bombardérů, které ve 12.22 hod. shodily z výšky 22 000 stop celkem 172 čtvrtunových bomb. Náklad ale dopadl v prostoru sousedních Veltrus a Nelahozevsi, a to většinou do polí, zámeckého parku apod., takže došlo jen k menším škodám a ke třem lidským obětem.

Ostatní letadla tohoto útvaru se tehdy nad Kralupsko vůbec nedostala, přičemž 10 strojů shodilo bomby na železniční objekty v Nymburku (kde zahynulo 26 lidí) a 5 letadel napadlo rakouský Zwettl. Podobně další skupina nalezla tehdy například benzinové sklady v Hněvicích.

Uvedený nezdařený nálet byl na Kralupsku dlouho považován za pouhé odhození pum v nouzi. Ve skutečnosti figurovala toho dne kralupská rafinerie v amerických štábních dokumentech jako jeden ze jmenovitých hlavních cílů. Pro mlhu a selhání radarů, aniž by se o tom mohlo dole vědět,

Masarykův lid

unikly však tehdy Kralupy n. Vlt. svému prvnímu programovanému bombardování.

22. březen 1945

Zkáze města tím ovšem nebylo zabráněno, došlo pouze k jejímu odkladu. Neboť kralupská rafinerie se stala cílem dalšího mohutného útoku leteckých svazů 15. americké armády dne 22. března 1945, kdy byly napadeny také obdobné cíle zejména ve východním Německu.



K náletu na Kralupy n. Vlt. vzlétlo toho dne mezi 7.40 hod. až 8.11 hod. z Itálie celkem 160 bombardérů typu B-24 Liberator, napadení Kralup n. Vlt. však provedlo pouze 125 strojů tohoto 304. wingu. Bombardéry se přiblížily od severovýchodu a v osmi vlnách shodily svůj náklad pětisetliberních tříštivých bomb RDX v době od 12.29 do 12.56 hod. z výšky 18 400 až 20 300 stop, přičemž k zásahům samozřejmě docházelo o několik minut později.

Mimoto odhodila ve 13.01 hod. nad městem svůj ničivý náklad ještě poslední, devátá vlna. Skupinu tvořilo 20 letadel 5. wingu, který měl útočit na Ruhland. Stroje se však opozdily za stíhacím doprovodem a odklonily se proto ke Kralupům n. Vlt. jakožto ke svému určenému náhradnímu cíli.

Celkem tedy svrhlo 145 liberátorů na malé povltavské město 1256 čtvrtunových bomb o celkové váze 316 tun. Zaměření bylo při dobré viditelnosti provedeno vizuálně, přičemž došlo k téměř neuvěřitelné náhodě. Neboť hned první vlna zasáhla jedinou plnou nadzemní nádrž ropy v celé rafinerii, takže vznikl požár s hustým černým dýmem, který se rychle rozprostřel nad krajinou, další skupiny už proto shazovaly své pumy jenom naslepo do kouře. Tím došlo nejenom ke zničení obytných čtvrtí v centru města, ale naštěstí také naopak spadlo mnoho bomb do okolních polí, na řeku apod. – takže beze škod.

Jak je ovšem zřejmé, 35 letadel 304. wingu se nad svůj kralupský cíl vůbec nedostalo. Především 7 liberátorů muselo od města náhle uhnout, protože v tu chvíli vrhal nad nimi bomby jiný útvar. Tato letadla už neprovedla obrát, ale bombardovala při návratu jiný cíl. Zdejší krajinu však velmi krutě postihl omyl, kterého se dopustilo zbývajících 28 letadel. Neboť aniž to stálo v rozkazech, tyto liberátory

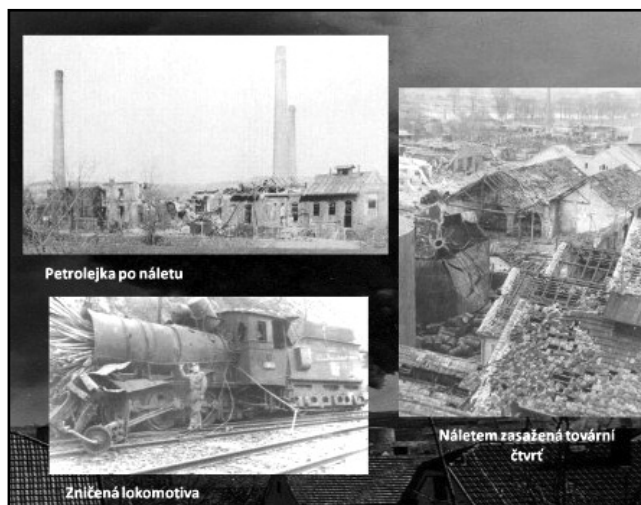
shodily náklad pum na nedaleké Neratovice, kde zničily několik desítek obytných stavení a usmrtily 52 osob. Tato železniční křižovatka se sice na mapě anebo z výšky nápadně podobala Kralupům n. Vlt., avšak přesto muselo jít o značné přehlédnutí v navigaci.

Hrůzy na zemi

„Nastalo hluboké ticho. Nekonečnou dobu se země vzdouvala, domy se vzpínaly a bortily, dráty splétaly, vody vylévaly a ulice uhýbaly... Hukot motorů, hvízdání bomb, detonace a padající stavby svým řevem přehlušovaly každý nářek, každý pláč. Ale teď bylo ticho. I výkřiky bolesti a žalu ztuhly v hrdlech... Černý kouř, rudé plameny a smrt... Nepoznala známá místa, věděla však, že pro tuto chvíli se změnila v hroby...” tak bývá popisován kralupský nálet.

Letecký poplach byl toho dne vyhlášen v 11.46, avšak nebylo čím ho odhoukat. Proto i záchranné práce se zprvu rozbíhaly nedostatečně, většina protileteckých služeb ostatně odpadla pro zranění, smrt či zachraňování vlastních rodin a majetku, během několika hodin však přece jenom došlo k nasazení nejúčinnějších pomocných oddílů z okolí a z Prahy, přijelo 36 požárních sborů, přes 300 mužů tzv. technické pomoci a několik zdravotnických služeb, nasazeno bylo i množství německého vojska, ale také skupina vězňů z Terezína.

Z mnoha zničených domů a krytů se ozývaly zoufalé hlasy, takže bylo nutné urychlovat vyprošťování. V zavaleném bunkru před nádražní budovou přežilo jenom několik osob, kdežto přes 30 lidí tu zahynulo bombami či udušením. Několik set raněných odvážely postupně sanitky do nemocnic v Praze i jinde. Zabito bylo celkem 145 českých občanů, kromě mnoha Němců. Podlaha jako zázrakem uchovaného kostela se zaplňovala rakvami po několik následujících dnů.



Důsledky náletu byly opravdu hrůzné, některé oběti vykopali zachránci až po nezměrném úsilí – např. mrtvou tříčlennou rodinu Hrnčířových, vedle které však přežil zdívočelý kohout. Objev změtí přístrojů v troskách bytu učitele Fischera vyvolal zběsilé vyšetřování kladenským gestapem, že snad byli Američané přivoláni vysílačkou. Jednalo se však o vyučovací pomůcky, uložené tam ze škol, které zabrala nacistická wehrmacht. Jistá žena byla po

Masarykův lid

dlouhém hledání objevena bez života za komínem patrového domu, kam ji vynesl strašlivý výbuch. Devítičlenná rodina Váchova zahynula v tzv. Podhájí celá – od čtyřleté dívky až po 66letého muže, přičemž zachránci předtím některé z nich ještě slyšeli ze sklepa volat. A z rodiny Kasalických byla náletem zabita matka s dvěma dětmi, avšak pohřbeni byli i s otcem, který se v zoufalství oběsil...

Podle pozdějších bilancí bylo dne 22. března 1945 v Kralupech n. Vlt. z celkového počtu 1884 domů vážně poškozeno 993 stavení – a 117 jich úplně zmizelo. Zničeno bylo také 16 veřejných budov, 22 průmyslových závodů – a většina komunikací a inženýrských sítí. Rozbořeno zůstalo pochopitelně zdejší osobní a nákladové nádraží, kde musely být desítky lokomotiv a vagonů zcela odepsány. Město pak zůstávalo v takových rozvalinách, že ještě po mnoha dnech tudy nebylo možno projet – vlakem ani po silnici. V ulicích se tyčily hory trosek vedle kráterů, hlubokých a širokých až 15 metrů. A zatímco prudký požár v rafinerii uhasl sám od sebe, jinde hořelo až plné tři dny. Přitom počet lidských obětí byl ve srovnání s rozsahem náletu a hmotnými škodami v podstatě nízký. Způsobilo to nádherné jarní počasí, které toho dne vylákalo většinu obyvatelstva k útěku do strání nad městem, odkud potom sledovali apokalyptické divadlo náletu.

Jen zcela náhodou zůstal zachován Masarykův vltavský most a za ním čtvrť Lobeček. Sem a do okolních vesnic se vzápětí přestěhovala většina obyvatelstva, kdežto střed města se úplně vyhladil. Mnohým lidem nezbylo naprosto nic, život Kralup nad Vltavou se zcela zastavil. Kromě odklizení trosek se nikde nepracovalo, vždyť například z továrny na zemědělské stroje zůstaly pouze ohořelé sloupky. Ostatně i německá správa se už omezila jenom na obnovu hlavních komunikací.

Na paměť obětem

Dne 31. března 1945 bylo ještě nad městem sestřeleno 7 německých letadel – a 16. dubna zapálili američtí „kotláci“ na kralupském letišti několik desítek strojů.

Konec nejstrašnější války v dějinách se přitom valem blížil. A snad právě kvůli nezměrným obětem a škodám dosáhlo následující květnové povstání v Kralupech nad Vltavou tak mimořádně bouřlivého průběhu. Projevilo se i účinnou podporou bojující Prahy, když do prostoru Bubeneč zasáhly ukořistěné obrněné vlaky revolucionářů z Kralupska.

Po osvobození se ovšem Kralupy nad Vltavou nevzpamatovaly snadno. Jinde mohli začínat tam, kde před okupací skončili, avšak zde bylo nejprve nutno překonat nadměrné válečné škody. Avšak přesto se Kralupy nad Vltavou záhy znovu pozvedly. Roku 1963 tu byl uveden do

provozu mohutný závod Kaučuk, doplněný v sedmdesátých letech o ropnou rafinerii s kapacitou šedesátkrát vyšší, než jaké kdysi dosahoval náletem zničený Kralupol. I město přitom začalo opět žít, aniž zapomínalo na oběti ničivého náletu. Neboť ačkoliv plně respektujeme někdejší nutnou strategii spojenců (ostatně viníkem války přece bylo hitlerovské Německo!), nezmenšuje to naši hlubokou lítost nad tragickým osudem všech, kdo v bojích proti okupantům ztratili své životy, proto také byla roku 2000 odhalena na



stěně kralupského kostela kardinálem Vlkem velíká pamětní deska – a každoroční pietní vzpomínky se tu nesou v duchu veršů Jaroslava Seiferta, věnovaných tomuto městu a zakončených zvoláním: „Už nikdy, válko!“

Otakar Špecinger

O vůli národa mluví obyčejně ti,
kdo národu poroučejí.

Karel Čapek

Nikdy se nikoho neptej, co ví,
ale co dovede.

Václav Tille

Vlastenectví se koná,
vlastenčení se mluví.

T. G. Masaryk

Ze stati Jiřího Máčka “Třetí odboj” (příloha Zpravodaje KPV 3/2008) vybíráme pasáž o agentech StB, kteří byli jejími tajnými spolupracovníky.

O AGENTECH STB

V metodách StB na likvidaci třetího odboje hrálo od počátku hlavní roli nasazení agentů na jednotlivé osoby a do ilegálních skupin. Agent je tajný spolupracovník StB, který není příslušníkem StB, ale pracuje podle jejích příkazů.

Po celou dobu své existence tvrdila StB, že úkolem agentů bylo odhalovat již existující trestnou činnost tzv. protistátní. Skutečností však je, že agenti soustavně pokračovali s vědomím řídicích orgánů StB tento úkol, činnost jednotlivců i skupin podněcovali, rozšiřovali, provokovali a v některých případech přímo skupiny z protikomunisticky orientovaných osob zakládali a řídili, a to až do jejich likvidace, kterému se v terminologii StB říkalo realizace.

Do poloviny roku 1954 byla síť agentů bez centrálního řízení, krajská i okresní velitelství StB měla vlastní agenty, kteří byli řízeni a známi pouze na této úrovni. Až dne 20. dubna 1954 vydal ministr vnitra Barák tajný rozkaz č. 72/1954, kterým kodifikoval poznatky a praxi dosavadní agenturní práce. Z tohoto rozkazu citujeme alespoň část vysvětlující funkci agentů v represivním aparátu StB, ministerstva vnitra či Komunistické strany Československa. „Agent je nejspolehlivější tajný spolupracovník orgánů MV, mající možnost pronikat do nepřátelského podzemí a mezi rozvědčné orgány protivníka, rozpracovávat je a provádět jiné speciální úkoly. Agent se váže na základě kompromitujících materiálů, tj. na podkladě jeho trestné činnosti nebo z vlasteneckých pohnutek a na základě jeho sympatií k lidovědemokratickému zřízení, a konečně také za materiální výhody, peněžní a věcné odměny.

Agent se váže pro aktivní rozpracování špiónských rezidentur, sabotérů a škůdců, zrádců, podzemních organizací, buržoazněnationalistických, kulackopovstaleckých, bývalých reakčních politických stran atd., rozvědčných orgánů protivníka a emigrantských center.”

Směrnice dále definují další typy tajných spolupracovníků StB a jejich úkoly. Důležitou stránkou agenturní práce byl způsob styků agentů a jiných tajných spolupracovníků s jejich řídicími orgány, které je tzv. obsluhovaly, tedy dávaly jim úkoly, řídily jejich práci, přebíraly ústní a písemné zprávy a vyplácely jim peněžní odměny nebo předávaly věcné dary.

V letech 1948 - do druhé poloviny roku 1954 působili agenti důkladně zakonspirování a jejich skutečná jména lze dnes zjistit jen v menším počtu případů, zpravidla pouze z později vzniklých spisů inspekce ministra vnitra, z druhé poloviny roku 1955 a let pozdějších. V původních materiálech StB se o těchto agentech hovoří jako o agentech zahraničních, kteří nebyli dopadeni, buď že uprchli anebo byli zastřeleni na hranicích. Zda prokurátoři a soudci znali pravdu, je možno dnes už těžko prokazovat. O těchto největších špinavostech se pochopitelně mimo StB záznamy

nevedly. Činnost agentů bývá často z neznalosti či úmyslně zlehčována. Často však šlo o lidské životy. A co se stalo těm, kteří spolupracují s StB odmítli?

Nic, vůbec nic! Působení agentů StB v odboji spočívalo oficiálně v tom, že skupinu kontrolovali, aby bylo zabráněno rozšíření její činnosti.

Pravdou je však pravý opak. Vydávali se za zahraniční agenty, kteří byli poslání s úkolem zorganizovat odboj a dostat ho na vyšší stupeň činnosti. Tak pomáhali organizovat skupiny, získávali adresy spolehlivých odbojářů, přehledy o jejich činnosti, zvláště o jejich vazbách na další osoby ochotné spolupracovat, zjišťovali množství a majitele zbraní, vysílaček, rozmnožovacích strojů, zdravotnického materiálu apod.

Buď tlumili akceschopnost skupin, které se bezprostředně chystaly k sabotážím a ozbrojeným akcím, ale také je k těmto akcím provokovali a dodávali výbušiny a zbraně, aby těsně před akcí mohli být členové odbojových skupin pozatýkáni, v některých případech i postříleni, když se postavili na odpor nebo se pokusili uprchnout. Činnost některých agentů spočívala v tom, že předstírali, že převeďou přes státní hranici ty, kteří prchali před zatčením, anebo prostě z komunistického světa na svobodu. Tito lidé pak za sehrané situace padli jakoby náhodou do rukou Pohraniční strážce nebo přímo StB, potom co na fingované západoněmecké strážnici vypověděli orgánu CIC, tedy orgánu StB, vše o sobě a dalších osobách. A to ještě měli štěstí, že je agent StB nepřivedl přímo před hlavně Pohraniční strážce, která bez výstrahy zahájila palbu.

Všechna tato činnost agentů StB byla nezákonná, zločinná, převážně s tragickými a neodčinitelnými následky. Agenti si toho byli a jsou vědomi, a proto se pokoušejí svou činnost zlehčovat, což se jim za pomoci hromadných sdělovacích prostředků daří a za současného morálně pokleslého stavu naší společnosti umožňuje účastnit se bez zábran veřejného života na všech stupních. K poznání doby, postavení třetího odboje, způsobu jeho činnosti, ale i k poznání práce StB svědčí následující dokument. Dokument je citován celý, bez jmen obou agentů CIC, dat narození a čp. bydliště. Spolupracovník a orgán StB, o kterých se tu píše, jsou i v originále uvedeni pouze písmeny, která neodpovídají jejich jménům.

“Útvar 522 – A Útvaru 701 – Tajné Blesk Věc: T M. a K. J. agenti cizí zpravodajské služby – zajištění.

Dne 14. srpna 1949 zadrželi orgánové našeho krajského velitelství 2 agenty cizí zpravodajské služby, kteří přešli na naše území z Rakouska a to, T. M., nar. 1929 v Lanžhotě, okres Břeclav, bytem v Lanžhotě, studujícího na obchodní akademii v Břeclavi, a K. J., nar. 1930 ve Vendegách na

Masarykův lid

Slovensku, bytem V Lanžhotě, studujícího na obchodní akademii v Břeclavi, kteří před časem odešli ilegálně do zahraničí a nyní se vrátili na naše území s pověřením ku splnění určitých zpravodajských úkolů. K zadržení jmenovaných došlo za následujících okolností.

Orgánu S našeho krajského velitelství při svém agenturním pronikání do teroristické skupiny Františka Dvořáka, podařilo se vejít ve styk přímo s jejím jedním členem, Radomírem Pompl, který byl zástupcem Dvořáka jako velitele této ilegální skupiny. Případ Dvořák a spol. byl hlášen útvaru 701-A a je veden u tamního referátu pod č.j. 62184-C-49.

Jelikož dne 6. 8. 1949 sdělil spolupracovník PA orgánu S, že do skupiny Dvořák a spol. přišly další dvě osoby, a to tentokrát ze zahraničí, tázal se orgán S na tuto skutečnost dne 9. 8. 1949 samotného Pompla, s nímž měl orgán S ujednanou pracovní poradu v bytě Václava Klimenta v Hodoníně. Pompl toto potvrdil a dodal, že skutečně přišly za ním 2 osoby, které jsou poslány na naše území za určitým posláním a žádaly po něm spolupráci. Konkrétněji se tehdy Pompl nevyjádřil a sdělil tehdy, že se jedná o 2 studenty, kteří před časem odešli ilegálně do zahraničí a nyní byli na naše území posláni se zpravodajskými úkoly. Jelikož orgán S řídil svou zpravodajskou a agenturní práci ve skupině Dvořák a spol. ku konečné realizaci celé skupiny, požádal Pompla, aby mu tyto studenty předal pod jeho vlastní opatrnost. Pompl seznal nutnost postupu práce řízené orgánem S a souhlasil se všemi návrhy, které orgán S tomuto nabízel. Za tímto účelem dostal Pompl od orgána S příkaz, aby oni dva studenti čekali dne 12. 8. 1949 na orgánem S stanoveném místě, odkud si je sám odveze na jiné místo, a to buď do prostoru Vsetína nebo Valašské Meziříčí. Dne 12. 8. 1949 ve 23,00 hodin byli dle plánu orgána S oba ti studenti přivezeni Václavem Klimentem na stanovené místo, odkud byli orgánem S za spolupráce orgána Vašeho 4. sektoru převezeni na chatu na Bystřičky, kde byli ubytováni společně s dalším naším orgánem, kterého doporučil orgán S jako agenta francouzské zpravodajské služby. Tento orgán byl mezi ně nasazen za tím účelem, aby tyto zpravodajsky vytěžil a připravil celou věc ku konečné realizaci. Rovněž orgán S docházel na zmíněnou chatu, aby připravil věc ku zdárnému zakončení celé věci a k hladkému zajištění zmíněných agentů.

Za tím účelem přišel orgán S dne 14. 8. 1949 opět na chatu za oněmi agenty a přinesl sebou láhev koňaku, který nabídl zmíněným k pohoštění. Po mírném požití koňaku vyzval všechny 3 s tím, aby se spolu s ním zúčastnili na tanečním večíрку, pořádaném v hotelu Klenov na Bystřičkách. Všichni s návrhem orgána S souhlasili a připravovali se k odchodu do zmíněného hotelu. Před odchodem naznačil orgán S ostatním, že bude oslavovat zdárné splnění velmi důležitých úkolů, a proto, že není vyloučeno, že budou též požívat ve větším měřítku lihoviny. Za tímto účelem vybídl všechny tři přítomné, aby si nechali veškeré zbraně uschované na chatě a odůvodnil jim to tím, že po požití alkoholu by mohli udělat nějakou nepřijemnou výtržnost. Toto podařilo se orgánu S prosadit a všichni zmínění mu zbraně bez jakéhokoli odůvodnění odevzdali.

Po odchodu do zmíněného hotelu, vrátil se orgán S zpět do chaty, otevřel okno a zařídil vniknutí 4 orgánů našeho velitelství do chaty. Po náležité dohodě odešel orgán S po ukončení večíрку s tím, že on bude spát u svého přítele na Bystřičkách a příštího dne, že je odveze do Valašského Meziříčí, kde má pro ně již zajištěn nový byt. Orgán, který v tomto případě představoval agenta cizí zpravodajské služby, zařídil pak odchod všech na chatu. Při vstupu do chaty, kdy oba agenti šli první, zatímco onen orgán hodlal zamknouti za sebou dveře chaty, byli první dva umístěnými tam našimi orgány dopadeni, zatímco onomu orgánu byl umožněn útek do lesa. Tento byl pak formálně pronásledován, avšak dopaden nebyl.

Oba agenti byli pak tajně odvezeni do Vsetína na VO StB a odtud dne 15. 8. 1949 do věznice krajského soudu v Uherském Hradišti, kde jsou opět tajně a pod falešným jménem. Oba jmenovaní měli u sebe pověřovací listiny vydané českou národní skupinou v Rakousku, a to odbočkou v Salzburgu. Dále měli u sebe několik dopisů a doporučení na různé osoby v ČSR, které měli doručiti na uvedené adresy. Agenti nebyli dosud vyslýcháni a bude tak učiněno teprve později.

Prosíme o souhlas k agenturnímu napojení na osoby, v souvislosti těchto agentů.

Útvar 522-A

Č. j. Sine / 28233-49 ze dne 16. 8. 1949

Podepsán 522/10"

O metodách StB a naprosté absenci základní konspirační opatrnosti účastníků odboje vypovídá tento dokument zcela jasnými slovy.

Zvláštní pozornosti zasluhuje závěrečná část dokumentu, dokládající další zcela nezákonné praktiky StB. Jde o tajné věznění, následující po „tajném zatčení“, čili po přepadení a odvléčení osob bez zatykače a jiných pro StB zbytečných právních úkonů.

StB měla zřejmě oba studenty „orgánem S“ přesně vytýpované jako osoby vhodné k dalším „zpravodajským hrám“ proti odboji. „Orgán S“ si však i v jiných případech počínal tak sverázně a přesměru iniciativně bez ohledu na zákony a předpisy, že se přes velké úspěchy, spočívající v zatčení mnoha desítek lidí, z nichž někteří byli popraveni, stal pro StB neúnosným. Byl zanedlouho zbaven poddůstojnické hodnosti a propuštěn ze služeb StB. Marně si stěžoval až u prezidenta republiky. Věděl toho tolik, že mohl mluvit o štěstí, že nebyl od svých soudruhů zlikvidován, jak se stalo některým jiným, příliš horlivým příslušníkům StB. Jeho nadřizený, který ho při všech akcích řídil, si užíval generálské penze až do své smrti v devadesátých letech.

„Realizace“ obou studentů neproběhla tak zcela lehce. Jeden z nich měl z tehdejší akce trvale jizvu na čele a nebylo to tehdy zranění jediné. Ale oba agenti vypovídali na StB tak pěkně, že je StB převerbowała, tj. získala do svých služeb. Oba se pak pohybovali – stále jako agenti ze západu – mezi odbojovými skupinami. Osvědčili se tou měrou, že je StB poslala s úkoly na západ. Ale oba se po přechodu hranic ohlásili ihned na CIC a dokonale a do všech podrobností popsali vše, co se jim přihodilo a co dělali.

Masarykův lid

Tvrdili, že potom, co přijali spolupráci s StB, vystupovali před ilegality v ČSR tak nápadně provokativním způsobem, že každý musel hned poznat, že jsou agenti StB a že o něm StB ví a podle toho se zachovat. V případě obou „dabl-agentů“ si s osudem odbojářů v ČSR, na které je StB nasadila, CIC svědomí nedělala. Oba bývalí studentici brnělavské obchodní akademie pak zmizeli ve světě, hodně daleko od československých hranic.

Je nutno konstatovat, že jejich výpovědi na CIC jsou – kde jinde – opět v materiálech bývalé Státní bezpečnosti.

Metody Státní bezpečnosti na likvidaci třetího odboje plně odpovídaly ideologii komunistické strany a jejím zásadám. Pohybovaly se za hranicí zákonů již dříve platných

a dokonce i těch, které uvedl v platnost komunistický režim. Tyto metody byly nezákonné, protizákonné, tak jako byla celá státní moc nastolená komunistickým pučem v únoru roku 1948.

Příběhy ze světa tajných služeb jsou vděčným námětem pro literaturu lechtající čtenářům nervy při šálku kávy. Realita je však zpravidla zcela jiná. Nevítězí pravda, statečnost, odvaha a čest, ale často právě naopak. A přece se znovu a znovu nacházejí lidé, kterým tyto mravní hodnoty a pojmy nejsou prázdnými slovy a neváhají za ně nasazovat – někdy i ztratit – svůj život.

Jiří Málek

V posledních měsících se v našich médiích mnoho připomínalo výročí Charty 77, bylo řečeno mnoho pozitivního, ale ozval se i kritický hlas publicisty Petra Zídka (LN 15. 3. 2017), který reaguje na článek Ondřeje Matějky nazvaný „Na Chartu bychom se dnes nezmohli“. Stojí za pozornost a přemýšlení.

CHARTA 77, PRAŽSKÁ KAVÁRNA

Sociolog Ivo Možný již v roce 1991 velmi přesně napsal, že z pohledu většiny společnosti tvořili chartisté zvláštní druh panských rodin, jež měly privilegia a zdroje, o jakých se ostatním ani nesnilo

V sobotní příloze LN Orientace publikoval historik a politolog Ondřej Matějka dlouhý článek nazvaný **Na Chartu bychom se dnes nezmohli** (LN 11. 3.), v němž dává Chartu 77 za vzor dnešní občanské společnosti. Charta podle něj spojila lidi, kteří ještě pár let před tím stáli na opačné straně barikády, což by současní aktivisté nedokázali, protože dnes „diskutujeme v malých skupinkách, jež spolu jaksi dopředu souzní“. S ostatními nevedeme dialog, ale vymezujeme se proti nim. Matějka polemizuje s tvrzením, že Chartu stmeloval jen tehdejší společný nepřítel, a tvrdí, že i dnešní občanská společnost jej má: je jí třeba „lhostejnost velké části společnosti“ či „šíření bezostyšného lhaní a záměrného překrucování skutečnosti“.

Myslím, že Ondřej Matějka se mýlí jak ve své interpretaci Charty 77, tak v analýze naší současnosti. Předně tedy Charta 77 vůbec nebyla tak pluralitní, jak Matějka uvádí. Podrobný sociologický rozbor všech jejích signatářů nám zatím schází, ale když se podíváme na skupinu 242 osob, které podepsaly její prohlášení jako první v prosinci 1976, dojdeme k závěru, že šlo o vysoce elitní skupinu. Nejčastěji uváděné povolání je historik či historik umění (34 osob), následované spisovatelem (19) a politikem (18). Dělníků zde najdeme jen 12, z čehož ještě minimálně tři čtvrtiny byly dělníky z politických důvodů, oproti 11 filozofům.

Mezi prvními signatáři Charty 77 byli jen čtyři političtí vězni z 50. let (Karel Pecka, Růžena Vacková, Josef Zvěřina a Jiří Kolář), oproti sedmi bývalým kádrovým příslušníkům

StB (maskovaným charakteristikou „bývalý státní zaměstnanec“). Ani v budoucnu mezi příznivci Charty mnoho perzekvovaných z 50. let nepříbylo, přestože šlo v rámci celé populace o statisticky významnou skupinu čítající několik set tisíc lidí.

Také charakteristika 35 mluvčích Charty v letech 1977–1989, z nichž 30 žilo v Praze a 15 bylo bývalými členy KSČ, naznačuje, že tato opoziční iniciativa se sociologicky dost podobala imaginární „pražské kavárně“. Sociolog Ivo Možný již v roce 1991 velmi přesně napsal, že z pohledu většiny společnosti tvořili chartisté zvláštní druh panských rodin, jež měly privilegia a zdroje, o jakých se ostatním ani nesnilo. To byl také hlavní důvod, proč se Chartě nepodařilo získat širší podporu.

Ondřej Matějka ve svém článku píše, že „chartisté dokázali režim k dialogu přimět“. Rád bych se o tom dozvěděl nějaké podrobnosti, protože takto formulováno to vypadá jako z nějaké paralelní historické reality. Podle všeho, co o Chartě víme, s ní komunistický režim odmítl jednat do konce svých dnů a k dialogu s opozicí jej přiměly až masové demonstrace v listopadu 1989.

Proč bychom dnes potřebovali nějakou stmelující občanskou iniciativu? Oproti Ondřejem Matějkou vyjmenovaným „nepřítelům občanské společnosti“ se dá uvést mnoho úplně jiných. Ve svobodné společnosti prostě každý považuje za „zlo“ něco jiného a podle toho se sdružuje s lidmi stejného přesvědčení. Něco takového jako Charta mohlo vzniknout jen v diktatuře, v níž všechno zlo vyvěralo z jednoho zdroje. A dnešní „účinný dialog s mocí“, po němž volá Matějka? Ten se vede pravidelně a říká se mu volby.

Petr Zídek

AKTUALITY

Politolog Josef Mlejnek jr. se v Lidových novinách z 22. května 2017 zamýšlí nad vládní krizí, kterou se během jarních týdnů znítala naše politická scéna. Současný stav je jen dočasná remíza, protože až říjnové volby ukáží, co si o tom náš občan skutečně myslí.

POLITIKA NA KRAJI MĚSTA

Vládní krize skončila dočasnou remízou, ale politici už chystají další díly seriálu

Události posledních týdnů ukázaly, že „role osobnosti v dějinách“ není prázdný pojem. Vždyť kdyby Miloš Zeman nechtěl Bohuslava Sobotku okázale ponížit a pokud by jeho demisi hodlal přijmout jako demisi celé vlády, asi bychom se dnes nacházeli někde docela jinde, třeba v procesu sestavování nějaké překlenovací Zemanovy vlády. Vládní krize však nakonec vyústila ve výměnu Andreje Babiše za Ivana Pilného, která též, alespoň prozatím, zažehnala rysující se krizi ústavní, neboť prezident Zeman patrně hodlá dojednané řešení akceptovat. Krize politická nicméně bude pokračovat, ba gradovat minimálně do parlamentních voleb. Ostatně, právě snaha o zvrat vývoje preferencí tvoří jednu z jejích hlavních příčin.

Tři důvody pro remízu

V úzkém slova smyslu skončila vládní krize remízou. Bohuslav Sobotka sice dosáhl svého cíle a dostal Andreje Babiše z vlády, leč Ivan Pilný jako zástupce ANO bude nejspíše pilným údržbářem a strážcem Babišova dědictví, což se ale od člověka z téže strany dá čekat. Dle koaliční smlouvy spadá ministerstvo financí do portfolia ANO, a premiér měl tudíž velmi zúžený manévrovací prostor. Mohl se (hypoteticky) pokusit vytlačit Babiše důkladně, tedy dostat z vlády celé ANO. Čistě formálně k tomu pravomoc má: prostě by odvolal ministry za ANO a místo nich navrhl lidi z ČSSD, KDU-ČSL (kdyby lidovci souhlasili) nebo třeba nestraníky. Takový kabinet by pak mohl dovládnout jako menšinový, poněvadž sněmovna by ho zřejmě, s říjnovými volbami přede dveřmi, nesvrhla vyslovením nedůvěry. Avšak při realizaci zmíněného kroku by premiér nepochybně narazil na prezidenta ještě tvrději.

Sobotka tudíž raději zvolil (dočasnou) remízu, patrně i v obavě, že další eskalace konfliktu jemu a jeho straně nepomůže. A sice minimálně ze tří důvodů. Prvním je ohled na veřejné mínění, jelikož značná část voličstva od počátku krizi moc nerozuměla a měla tendenci svalovat vinu na oba hlavní aktéry, tedy na premiéra i ministra financí. A lidé demonstrující v Praze i jiných městech proti Babišovi a Zemanovi zpravidla nepatřili mezi voliče ČSSD. Druhý důvod tvoří ekonomické zájmy v pozadí politiky – jejich váhu lze ilustrovat pomocí skutečnosti, že Zemanovu cestu do Číny si vláda, kde mají většinu ministři za ČSSD a KDU-ČSL, přece jen netroufla „típnout“, byť by tím prezidenta dostala pod větší tlak než Senát hrozbami ústavní žalobou. Což Zeman pravděpodobně dobře věděl.

Třetí důvod pak leží ještě dále za kulisami dramatu či frašky, jež se viditelně odehrává na prknech mediálně-politické scény. Na kolika šachovnicích se vlastně hraje? Jsou například tyto tři jevy (požadavek na odchod Babiše z vlády, primárně kvůli nepřesvědčivé obhajobě ve věci korunových dluhopisů, zatčení Miroslava Pelty a zveřejnění nahrávek skupinou Julia Šumana) pouze souběžné, náhodné, či mezi nimi existuje kauzální souvislost? Jenom pár osob, mezi něž asi určitě patří Bohuslav Sobotka i Andrej Babiš, vidí (skoro) celé herní (válečné) pole a všechna jeho temná zákoutí, kde jako nastražené miny nejspíše číhají další nahrávky, kauzy k „odstřihání“ aj. Z tohoto zorného úhlu vládní krize možná ani neskončila remízou, jelikož ministryně Kateřina Valachová je figurou, která v oné širší válce padla či přinejlepším utržila těžké zranění.

Napínavý seriál pokračuje

Výsledek totiž nelze mechanicky počítat „kus za kus“, zvláště když odchod z vlády může Andreji Babišovi usnadnit zisk politických bodů. Ani ne tak kvůli statusu mučedníka, nýbrž z prostého důvodu, že si rozváže ruce a bude mít více času na kampaň. Babiš je každopádně zajímavým případem, poněvadž dělá maskota sám sobě. Existuje Babiš sám o sobě, známý asi jen nejbližším rodinným příslušníkům, a pak je tu Babiš pro nás, postava převážně virtuální, uhnětená s pomocí marketingu včetně prezentace na sociálních sítích. Jak hluboký mezi nimi zeje příkop, nemohu posoudit, nejsem rodinným příslušníkem. Zmíněná „schizofrenie“ je ale vlastní každému politikovi, ať už působí v zavedené straně, nebo v novém hnutí. Úspěšný politik musí být dobrým hercem, musí voliče přesvědčit, že je nikoliv Ladislavem Chudíkem v roli primáře Sovy, leč samotným primářem Sovou – že vlastně nic nehraje. Na herce Chudíka se prý lidé obraceli jako na lékaře a podobně dosud pětina až třetina českých voličů věřila, že Andrej Babiš vyléčí zkorumpovanou českou politiku.

V tomto smyslu tak u nás nyní probíhá lita bitva o další díly seriálu Politika na kraji města, o to, kdo v něm bude nadále za padoucha a kdo za hrdinu. Politický seriál má ale oproti těm z nemocničního prostředí jeden zvláštní rys: různé skupiny diváků mohou stejné scény a postavy vnímat až diametrálně odlišně. Tím spíše zde bude účel světit skoro jakékoliv prostředky, a to na všech stranách.

Josef Mlejnek jr.

ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ

Pokračujeme v pročitání knihy pamětí legendárního ředitele nakladatelství Melantrich Jaroslava Šaldy nazvané "Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace" (vyd. Eva 2001). Vybíráme pasáž "Případ dr. Karla Švihy", který krátce před vypuknutím první světové války velmi rozčeřil naši politickou scénu a v němž se angažoval i prof. T. G. Masaryk.

PŘÍPAD DR. KARLA ŠVIHY

V předchozí kapitole jsem se zmínil o aféře poslance dr. Karla Švihy. Než se k tomuto případu vrátím, je třeba vylíčit tehdejší politické poměry. Ještě za mého působení v malé tiskárně ve Školské ulici č. 10 od roku 1905. Byl jsem svědkem mnohých zajímavých zjevů. Od svého počátku bylo naše nár. soc. hnutí čímsi bouřlivým, extrémním. Většina nás byla chlapečci sotva školetými a tudíž málo ukázněnými. Strana se teprve formovala a neměla dosud řádný program. I její politická hlava, Václav Klofáč, byl povahou bouřlivák, málo ukázněný, pravý novinář. Hned na počátku své politické dráhy se proslavil jedním takovým rebelantským kusem. Tehdy v určitých lhůtách se konala tak zvaná kontrolní shromáždění vojenských záložních důstojníků. Tito byli svoláni do některého sálu a tu za přítomnosti okresního hejtmána a důstojníků byla prováděna kontrola jejich stavu. Jednací řečí v rakouské armádě byla němčina. Důstojník vyvolával jména předvolaných a záložníci se museli hlásit německým „Hier!“ Klofáč odepřel použít tohoto německého slova a demonstrativně se hlásil českým „Zde!“ Bylo z toho velké vyšetřování a v národě rozruch. Český národ viděl v rakouské armádě hlavní sloup germanismu a stačil proto sebenepatrnější popud, aby se utajovaná nenávisť proti ní projevila. Nebylo to ovšem jen Klofáčovo „Zde!“, které vyvolalo antimilitaristické hnutí mezi námi mladými. Bylo to zajisté vojsko, které na nás bylo posíláno při demonstracích proti provokacím německých vysokoškolských studentů, tak zvaných buršáků. Buršáci provokativně se procházeli, bumlovali po Příkopech ve svém spolkovém ustrojení, jehož okázalou částí byla čepička, cereviska se jí říkalo, s velkoněmeckými barvami. Dráždili tím úmyslně česky národně cítící Prahu. Docházelo k srážkám, shazování čepiček s hlav buršáku i k ranám. Vzpomínám matně na jednu epizodu. Přinesli nám do Školské ulice jednu takovou ukořistěnou cerevisku a žádali, abych ji posadil na hlavu čuníka a takto ozdobeného vepřika dal vyfotografovat. To je jen malá ukázka, jakou náladu mezi námi buršácké provokace vyvolávaly. Věděli jsme také, že císařská armáda je hlavní oporou habsburské monarchie, kterou jsme nenáviděli jako úhlavního nepřítele, utiskovatele a



podmanitele českého národa a jeho národní a státní samostatnosti, a ve svém rozdychtění jsme ji chtěli rozbít. Kdo by se byl tehdy nadál, že skutečně rozbít monarchii znamenalo podvrátit její oporu, císařskou armádu. Tak začala naše prudká protivojácká agitace, smělá a bouřlivá, a pronikala až za zdi kasáren. Antimilitaristická propaganda byla nejvýraznější činností národněsocialistické mládeže a nebyla bez účinku. Do Prahy byl svolán na 28. a 29. září roku 1907 antimilitaristický sjezd nár. soc. mládeže. Konal se v restauraci někdejší Svatováclavské záložny. Sjezd byl policií rozeznán, sotva byl zahájen a sotva se první řečník ujal

slova. Účastníci byli policií voděni na policejní ředitelství, tady vyslýcháni a po výsledku opět propouštěni. Účastníky sjezdu to neodradilo. Sešli se znovu odpoledne v nuselské sokolovně a druhý den v Bráníku v restauraci „Kotva“ se v tajném sjezdování pokračovalo (v témže domě měla své místnosti četnická stanice, ale právě pod svícem bývá tma). Po sjezdu nastalo dlouhé vyšetřování, které nevedlo ke konci. Když v té době Rakousko přivtělo, anektovalo dříve Tureckou a potom Rakouskem okupovanou Bosnu a Hercegovinu do habsburského soustátí, shromažďováno bylo na srbských a tureckých hranicích vojsko. Na Bosnu a Hercegovinu dělalo si nárok Turecko i Srbsko. Při odjezdu českých posádek v ta místa docházelo k odporu a demonstracím českých vojáků, zejména v Mladé Boleslavi a Pardubicích. Účinky antimilitaristické propagandy se tu projevovaly velmi nebezpečně. Vyšetřování antimilitaristů bylo proto zostřeno. Úředně bylo v březnu 1909 rozpuštěno 200 spolků národně socialistické mládeže a 14 hlavních činovníků zatčeno. Dne 30. června bylo postaveno 46 účastníků antimilitaristického sjezdu před pražský soud. Líčení trvalo měsíc. Ze 46 obžalovaných byli dva osvobozeni. Tresty, ke kterým byli ostatní odsouzeni, dělaly dohromady 25 let žaláře. Vyšetřovací vazba byla do trestu započtena.

Vedení procesu s antimilitaristickou mládeží, měsíc trvající a dle zákonných předpisů přesně prováděné, i konečně rozsudek sám o znění zákonů se opírající, je opět poučný pro srovnání s pozdější dobou.

Masarykův lid

Po antimilitaristickém sjezdu počala policie národněsocialistickou stranu ještě bedlivěji hlídat a propašovala do našich řad množství špiclů a provokatérů. Byli jsme si toho dobře vědomi a každého neznámého, kdo k nám vešel, jsme napřed zkoumali „Nejsi policií vyslaný provokatér?“

Bouřlivácké, nacionální, idealistické a rozdychtělé ovzduší Školské ulice lákalo k nám vedle návštěvníků, kteří si přišli do denního listu nebo ústředí strany pro reálné politické informace, také lidi, kteří se nějak vyšinuli z obvyklé rovnováhy, lidi, hledající nějakou útěchu ve svých duševních trampotách. Vzpomínám z nich na podivínského, předčasně penzionovaného gymnasijského profesora Jakuba Hrona, přehorlivého oprávněného a brusice českého jazyka, muže probuzeneckého, pohlovského ražení. Vymýšlel si, tvořil a uplatňoval nová česká slova přepodivného znění. Kalamář nazýval například buňák. Vynalezl dokonce buňák nepřekotitelný (nezkaditelný), to je takový kalamář, ze kterého se inkoust nevyli, ať se převrhl jak převrhl. Když nám vynález demonstroval, polil ovšem inkoustem celý stůl. Hron napsal spis „Libomudrava“ (to je filosofie) a dal si ho u nás vytisknout. Hron svých vymyšlených slov v řeči také užíval a museli jsme někdy dávat dobrý pozor, abychom porozuměli tomu, co nám svou češtinou říká. Dal mi například jméno venkovské obce, kde bydlel: Častrov. Myslel jsem, že i to jméno si vymyslel, ale obec toho jména skutečně existuje, je blíž Kamenice nad Lipou. Když nám přišel zaplatit tisk své „Libomudravy“, přinesl peníze, to už bylo za války, v „ruksaku“. Samé drobné, ušmudlané papírové peníze (říkalo se jim za války úplavice), jak si je ze své penze uskládal. Nu, napočítal se tehdy náš pokladník, když mu dobrák Hron vysypal tu hromadu na stůl. Ta libozvučná vymyšlená slova jako by vyrůstala z duše dobráka Jakuba Hrona. Bylo tomu opačně: Hron byl produktem častrovských luhů a hájů.

Obavy před provokatéry a policejními špicly nás následovaly i po přestěhování na Václavské náměstí a zajisté, že mnohé z nich jsme i odhalili a zneškodnili. Přesto nás aféra poslance dr. Švihi překvapila jako úder hromu z čista jasna. Přijdu ráno do tiskárny, bylo to 4. března 1914, a dovídám se, že „Národní listy“ otiskly útok na poslance naší strany dr. Karla Švihi a napsaly o něm, že je v placených konfidentských službách policie. Šel jsem hned do redakce, abych si „Národní listy“ přečetl. Znal jsem dr. Švihi z Vinohrad snad deset až patnáct let, ovšem nikoli z bezprostředního přátelského styku, nýbrž jen jako stoupence strany od mládí. Dr. Šviha byl okresním soudcem a ženat. Slyšel jsem, že si vzal dívku ze zámožné rodiny. Znal jsem ji také od vidění. Za poslance vídeňského říšského sněmu byl zvolen v roce 1911 východočeském volebním okrese Vysoké Mýto – Třebová – Litomyšl – Žamberk. Byl velmi vzdělaný a viděli jsme v něm ozdobu strany, tak byl oblíben a vážen.

Obvinění „Národních listů“ jsem nevěřil, ale ihned jsem volal na všechny strany a svolával poradu. Především jsem hledal dr. Švihi samotného a když jsem zjistil, že je mimo Prahu, snad ve svém volebním okrese z Žamberku na schůzi, volal jsem toto místo, ale také bezvysledně. Zastihl jsem ho konečně v Hradci Králové, a to v době, kdy tam ještě „Národní listy“ nemohly být a tudíž jejich zpráva o Švihovi známa. Byl jsem první, kdo mu po telefonu řekl, co o něm „Národní listy“ napsaly a žádal jsem ho, aby ihned přijel do Prahy. Tón hlasu, kterým mně Šviha odpovídal, mne překvapil, vycítil jsem z něho úzkost a začal jsem o nevině Švihově pochybovat. Řekl jsem si: „Kdyby se to stalo tobě, zůstal bys klidný, možná, že by ses tomu zasmál. Proč ta úzkost, kdyby byl nevinen?“ Čekal jsem netrpělivě na Švihův návrat a ani jsem se z redakce nevzdálil. Dočkal jsem se, a opět jsem to byl já, kdo první viděl již v předsíni toho bledého, vyděšeného muže. Zdělil jsem se ho, neboť jsem vyčetl z jeho tváře vinu. Když druhý den jsme zjistili, že Šviha měl schůzku s policejním komisařem Klímou, byli námi stopováni, byl osud dr. Švihi víceméně rozhodnut. Sám jsem zašel ke Klofáčovi, abych ho přiměl k rozhodné odpovědi: „Budiž zatracen, je-li vinen.“ V tomto případě s tak dramatickými okolnostmi nejednalo se jen o tragédii jednoho provinivšího se muže. Obvinění bylo vrženo tak, aby jím byla zasažena celá strana a tudíž i noviny, které jsem vydával. Začalo proti nám, „švihákům“, tažení a stranické útočení bylo vybičováno do nejvyšší míry. Přitom jsme všichni věděli, že mezinárodní situace je napjatá, že se v Evropě věci schylují k těžkým konfliktům. Vědělo se, že Německo s Rakouskem si smlouvají nějaké akce. Potvrdilo se to záhy. Německý císař Vilém II. navštívil 12. června toho roku na Konopišti rakouského následníka trůnu Ferdinanda d'Este a tu byla smluvna válka, ke které za necelých sedm neděl dal záminku sarajevský atentát na následníka. Šviha byl významným členem nejen strany, ale i celé české delegace ve vídeňské říšské radě. Primitivní slušnost vyžadovala, aby ten, kdo u něho nějakou zradu české věci zjistil, uvědomil o tom stranu, aby provinilého odstranila a zneškodnila bez ostudného divadla pro jiné národy. V „Národních listech“ několik zasvěcených vědělo o Švihových stycích už dlouho předtím než vyrazily se svým útokem, byly to věci staršího data. Ale ti zasvěcenci mlčeli. Až teď za takové situace s tím vyšli ven a využívali případu především k zběsilému ostouzení celé strany právě tak, jako již dříve mladočeši obviňovali své protivníky staročechy ze zrady na národě. Zažil jsem gentlemanství mladočechů, potom národních demokratů Kramářových, na vlastním těle, jak o tom budu ještě mluvit. Ale jsem dalek toho, abych v tom viděl nepravost jen mladočeskou. Život mne poučil, že politická nesnášenlivost je vlastnost specificky česká, ne-li slovanská, právě tak jako závist. Nízká, surová, sobecká závist, která ovládá mysl tolika našich lidí a je stále příčinou mnoha hanebností, je další naší těžkou nectností.

Masarykův lid

Sluší se ještě poznamenat, že surový útok na stranu ve Švihově případu přiměl profesora Masaryka, aby se o věc podrobně zajímal. Byl v těch dnech u nás v redakci a i jeho nestranné stanovisko nám situaci velmi ulehčilo. Jak o osouzení strany tehdy smýšlela česká veřejnost, ukázalo se brzy. Šviha za týden po útoku „Národních listů“ se vzdal poslaneckého mandátu a na jeho místo byly vypsány nové volby. Provedeny byly 28. května 1914. Národněsociální strana tu kandidovala Josefa Netolického, prostého živnostníka, pilníkáře z Chlumce nad Cidlinou. (Tehdy nebyly vázané hromadné kandidátky; v každém volebním okrese se volil jen jeden poslanec.) Celý národ s napětím očekával výsledek voleb. Nár. soc. Netolický dostal 2.752 hlasů, mladočech ing. Vencel 1.329 hlasů, soc. demokrat dr. Krejčí 2.767 a lidovec Šupka 562 hlasů. Dva samostatní nepolitici kandidáti dostali 665 a 62 hlasů. Žádný z kandidátů nedostal nadpoloviční většinu všech odevzdaných hlasů, a proto podle platného tehdy volebního řádu provedena byla za týden užší volba mezi dvěma kandidáty, kteří dostali největší počet hlasů, to je mezi soc. dem. Krejčím a nár. soc. Netolickým. Ostatní kandidáti, mezi nimi i mladočeský, nepřišli již v úvahu, propadli. V užší volbě Netolický byl zvolen, dostal 4.411 hlasů, sociální demokrat Krejčí propadl, dostal 4.075 hlasů (k zvolení stačila většina i jednoho hlasu). Zástupy nadšených stoupenců čekaly toho večera před nádražím na naše předáky, vracející se z volební bitvy. Čekaly dlouho do noci a nikdo z nich, ani já, nezapomene na vítězné pocity, s jakými jsme pochodovali Hybernskou a přes Příkopy na Václavské náměstí před „Hvězdu“. Zvolení Netolického bylo odpovědí, které se mladočeši na svůj zákeřný útok proti naší straně nejméně nadáli.

V čem spočívala vina Švihova? Bylo o tom dost napsáno, nikoli ovšem tolik jako o vině spisovatele Sabiny. Sabinovo jméno nebude vymazáno z mysli národa, poněvadž je spjato jako jméno libretisty „Prodané nevěsty“ s nesmrtelnou hudbou Smetanovou a jeho dílo má také trvalé místo v české literatuře. A také celá jeho postava a osudy jsou tak tragicky dramatické, že stále budou poutat pozornost. Nic tak dramatického a trvalého není u osoby Švihovy. Dramatické je jen to, jak, sražen ze vzestupné a nadějné dráhy politické, statečně snášel los vyvržence národa a člověka v očích národa opovržení hodného. Ale o tom už málokdo ví. Vídal jsem ho často na Václavském náměstí, vždy osaměle jdoucího, jakoby v sebe uzavřeného, nikoho a ničeho si nevšímajícího. Několikrát se naše oči přece setkaly, ale jen letmo – neboť jsme se neviděli. Byl v posledních letech zaměstnán v patentní kanceláři inž. Smolky v Jindřišské ulici a jak vím, prokázal svému zaměstnavateli velmi dobré služby svou výtečnou znalostí práva. S mladším inž. Smolkou jsme byli přáteli, ale nikdy jsme spolu o Švihovi nemluvili.

Byl jsem první, kdož v oněch vzrušených březnových dnech roku 1914 zlomil nad Švihou hůl a prohlásil: vinen!

Teprve později za základě nových zjištění jsem znovu uvažoval o rozsahu Švihovy viny a stejně tak celé mé okolí. Debatovali jsme často a dlouho o jeho případu a nikde jsme především nenacházeli sebemenší stopy po tom, že by Šviha cokoli policii prozradil z našich politických důvěrných záměrů nebo tajných činů. Mně před očima vyvstal náš vlastní melantrišský případ. Po převzetí „Českého slova“ na podzim roku 1912 a po zjištění neblahé finanční situace podniku i listu propadl jsem načas obavám, že nebudeme s to, abychom svým platebním povinnostem dostáli. Svolal jsem proto do své kanceláře zvláštní poradu, vyložil jsem tu obtížné naše postavení a žádal pomoc. Poradě byli přítomni: Klofáč, dr. Hübschmann, dr. Šviha, Pichl a já. Nikdo neviděl východisko a tak jsme se dostali až k nápadu, vyžádat si podporu od ruského velvyslance ve Vídni Šebekova. Kdo s tím přišel, nelze dnes již říci, ale o návrhu se podrobně hovořilo. Pamatuji se pouze, že byly vysloveny obavy, že se nikdo z rakouských Slovanů k ruskému vyslanci ani nedostane. Výsledek diskuse byl ten, že se ve Vídni měla oklepat půda a hledat nějaká cesta. Soudím, že se ve Vídni nic nepodniklo, když se rozpoznala absurdnost zamýšlené akce. Pokud vím, ruské vyslance nikdy ani nenapadlo, aby pozvali někoho z rakouských slovanských poslanců na recepci nebo k pohovoru. Nechtěli mít nepříjemnosti s rakouskou vládou. Pochybuji, že u nich někdy byl dr. Kramář, ač měl za manželku ruskou šlechtičnu. Jsem ochoten věřit, že účastníci tehdejší porady ode mne odcházeli s poznámkou: „Co bychom se starali, on to Šalda už nějak dokáže sám.“ Politicky tato věc byla velmi delikátní, ba i nebezpečná; brát od cizí mocnosti, Rakousku tenkrát nikoli příliš přátelské, peníze. Pro každého, kdo by byl sloužil rakouské vládě nebo dokonce rakouské policii, byl by to sólokapr, zejména kdyby byl placeným provokatérem, kterému slídění po takových věcech policie uložila. Ani v této věci nebylo nikde a nikdy ani nejmenšího náznaku, že by se byla o tom policie něco dověděla. Byl jsem sám policejními agenty obletován, mnohé jsem znal a mohl jsem se před nimi chránit, že všechny neznám, dobře jsem věděl. Šviha, později veřejně obviněný z placených konfidentských služeb pro policii, na oně poradě byl, všechno slyšel a jistě věděl, jak by byl náš úmysl policií kvalifikován a jeho udání vítáno a vysoce oceněno, a přece nikde ani sledu po tom, že by se policie něco dověděla. Jednání o podporu od zahraniční mocnosti, sice jen proponované, ale přece jen jednání, zůstalo mezi námi tajemstvím.

Co asi skutečného se zjistilo, byl fakt, že dr. Šviha napsal pro následníka trůnu arcivévodu Ferdinanda d'Este, který tenkrát místo starého císaře dychtivě se ujímal politického a vojenského řízení říše, jakési pojednání. O čem pojednání? Bylo to jen o české otázce, či o rakouské vůbec, a jaká byla jeho tendence, nikdo neví, poněvadž to nikdo nečetl a Šviha ani na svou obranu o tom neprosl slova. Snad proto, že se k tomu následníkovi zavázal. Jsme od-

Masarykův lid

kázání jen na to, co o tom po válce řekl policejní komisař Klíma, a nikdo z nás, kdo jsme Klímu znali, nemůže věřit, že to, co o tom řekl, byla skutečná a čistá pravda. Pozitivně bylo zjištěno, že dr. Šviha za své pojednání dostal 10.000 korun, a to k velikému jeho neštěstí přes pražskou tajnou policii. To byly ony peníze od policie, o kterých „Národní listy“ psaly, tvrdíce, že je dostal za konfidentské služby, a tato věc byla patrně předmětem Švihových zjištěných návštěv na policejním ředitelství a jeho styků s policejními úředníky. Kdyby ty peníze mu byly doručeny jako honorář od nějakého vídeňského dvorního nakladatele, je možné, že by se vše utajilo a že by potom později třeba Šviha dělal ve straně nár. soc. důležitější služby ať již příštímu císaři, či kterékoli rakouské vládě. Na štěstí k tomu nedošlo. Nechápali jsme, že jako opoziční, protivládní a protirakouský poslanec ony peníze vzal. Nebyl v takové situaci, aby je nutně potřeboval, byl okresním soudcem a měl svou gáži a jako poslanec na říšské radě měl diety, které všem poslancům stačily k slušnému životu. Sám nežil nijakým způsobem, který by pohoršoval, a zbyla jediná domněnka, že jeho manželka vedla velkou domácnost. Slabá příčina k tomu, aby dělal policii konfidenta, na kterého byl deklasován. Teprve po napsání těchto řádků jsem se dověděl, že Šviha celý onen přijatý obnos 10.000 korun dal na úhradu defraudace kteréhosi nár. soc. funkcionáře v okresní nemocenské pokladně v jeho volebním okrese. Kdyby se tehdy

řekla národu celá pravda, byl by sice po zásluze postižen onen funkcionář a i strana by nesla ostudu jeho defraudace, ale ono přijetí peněz od rakouské tajné policie bylo by sice také difamující, ale přece jen ne tak, jak se na neštěstí pro dr. Šviha projevilo.

Skoro po dvaceti letech jsem zakládal v Bratislavě „Azet“ a v té době tam byl policejním ředitelem dr. Slavíček. Slavíček v době Švihovy aféry byl v Praze v oddělení rakouské tajné policie a šéfem dr. Klímy, se kterým Šviha měl inkriminované styky. Oznamoval jsem na policii vycházení „Azetu“ a utvoření redakce, a vykonal jsem u dr. Slavíčka návštěvu. Vzpomínali jsme na staré doby a také na Klímu, který tenkrát byl už mrtev. A tu jsem dr. Slavíčkovi položil otázku: „Povězte mi, pane doktore, na své svědomí, co jste soudil a co soudíte o dr. Švihovi?“ Dostal jsem tuto odpověď: „Nebyl v policejních službách, ale vzal peníze a tím se odsoudil.“ Tak mně dr. Slavíček potvrdil to, co jsem se sám domníval. Výkladům „Národních listů“, že Šviha byl veden na policii pod krycím jménem Weiner, jsem nikdy nepřikládal víry. Soudili jsme, že tímto Weinerem byl jakýsi Šebestián Tráger, který byl Švihovi podoben. Tento Tráger se vloudil do strany, byl však odhalen a znemožněn.

Několik měsíců po naší rozmluvě dr. Slavíček zemřel a také dr. Šviha byl už mrtev.

Jaroslav Šalda

V posledním loňském čísle časopisu Společnosti přátel Podkarpatské Rusi s názvem Podkarpatská Rus nás zaujal článek, který níže přetiskujeme; pan Latko je také naším příznivcem a čtenářem Masarykova lidu.

OCENĚNÍ PRO IVANA LATKA Blahopřání do Užhorodu

V Praze proběhla koncem září konference určená (nejen) pro české krajanů žijící v zahraničí. V pravidelných dvouletých intervalech ji pořádá Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů, letos pod názvem Krajané a problém identity. V rámci konference jsou tradičně předávána ocenění za dlouhodobou činnost pro krajaňské komunity. Letos byl mezi oceněnými také krajan z Podkarpatské Rusi, náš dlouhodobý spolupracovník Ivan Latko, zakladatel a předseda Klubu T. G. Masaryka v Užhorodě.



Ivan Latko dlouhodobě propaguje v současné Zakarpatské oblasti Ukrajiny českou a slovenskou kulturu i československé tradice. Mimo jiné organizuje výuku českého jazyka, vydává publikace s tematikou Podkarpatské Rusi včetně reedice knih z meziválečného Československa a iniciuje

umístění pamětních desek a bust připomínajících české a slovenské stopy na Podkarpátí.

jč

3 ARCHIV

Před sedmdesáti lety ve dnech 27. února – 2. března 1947 se v Praze uskutečnil XIV. valný sjezd Československé strany národněsocialistické. Otiskujeme závěrečný projev předsedy strany Petra Zenkla, který vyznívá optimisticky a nadějně. Ale za pouhý rok v týchž dnech, kdy se uskutečnil zmíněný sjezd, optimismus a naděje vzaly zasně, protože se v Československu KSČ chopila moci a její totalitní vláda trvala čtyřicet let.

Br. Petr Zenkl k programu strany:

Stojíme na přední stráži demokratického socialismu

Neseme vysoko prapor vlastenectví, demokratického humanismu, prapor socialismu a věrni zůstaneme své milované zemi, její duchovní tradici i odkazu Masarykovu, zůstaneme věrni svému poslání odříkavé a obětavé práce pro republiku, zůstaneme věrni sami sobě



Sestry a bratři, skončili jsme sjezdové porady, a myslím, že můžeme být s jejich výsledkem spokojeni. V nadcházejících týdnech a měsících budeme ještě mít dost příležitosti zhodnotit práci, kterou jsme zde vykonali v jednotlivých úsecích: v úseku programovém, organizačním, politickém, kulturním atd. Jedno však můžeme konstatovat už dnes, a já to činím s pocitem radosti a hrdosti: sjezd ukázal nejen svým celkovým výsledkem, ale i průběhem jednání v každé své komisi, že zůstáváme hnutím, jehož ideová jednotu i jednotu taktickou, která je doslova nerozborná a neotřesitelná. Jdeme dál svou cestou, v jednom říku, odhodláni splnit svůj slib, který jsme si dali heslem svého jubilejního roku: Věrní zůstaneme!

Tato jednotu je našim největším vítězstvím. Téměř po celé dva roky, které uplynuly od našeho osvobození a od obnovení strany, byli jsme vydáni nepřetržitým útokům, jejichž cílem nebylo jen nás zastrasit, ale především nás rozložit. Vzpomenete si jen, kolikrát jsme slyšeli a četli, že se uvnitř strany zvedá odpor proti jejímu vedení, že se v ní tvoří jakási organizovaná opozice, že máme dvě křídla, pravé a levé, že jsou starí členové strany vytlačováni členy novými anebo zase naopak, že se mladší členové strany nemohou dostat k slovu pro žárliivost starších... Jen si vzpomeňte, kolikrát jsme se s podobným turbením setkávali. Viděli jsme od začátku, že tu jde o docela prospektu nepřítele, kterou propagandu, že se všichni ti „sprá-“ telé, kteří projevovali tolik dojemné starosti o naši jednotu,

tráslí znova nedůvěrou, jen aby už byla tato jednotu rozrušena, a že o celé té pomlouvačské kampani platí české rčení, že přání je tu otce myšlenky. Proto jsme se většinou ani příliš nenamáhali odpovídat, věduce, že se osvědčí tento pomlouvačům odpovědi dostane — a dnes se jim fi také dostává. Neodpovídá jen tisk strany nebo její představenstvo či výkonný výbor, odpovídá strana sama, odpovídá naše hnutí jako celek a odpovídá každý její člen ústy svého voleného delegáta. A to jest, sestry a bratři, odpověď, jejíž pádnost a konečnost může sotva kdo podceňovat.

Ale ještě větším vítězstvím, než jakým je možnost vyvrátit jednou provždy nepřátelské nepravdy o našich stranických rozporech, tak i pro celou naši národní pospolitost. Vím všichni, jak velice strana vzrostla, víme, že se k ní připojily desetitisíce členů, kteří byli kdysi organizováni ve stranách dnes neexistujících, a že jejich řady rozmnožily další desetitisíce členů, kteří dříve politicky organizováni nebyli. Víme také, že se podstatně změnila struktura naší strany a že už tím nám přibývalo mnoho nových úkolů. Od obnovení strany prožíváme rychlý růst, který se nezastavil ani v olbami. Taková situace je ovšem radostná, ale skrývá se v ní vždy úrčité nebezpečí: nebezpečí, že by mohla být ideová linie strany porušena rostoucí převahou nových členů, kteří do strany přicházejí s nepoctivějšími úmysly, ale bez dostatečné programové přípravy. My sami jsme si, jak víte, nikdy toto nebezpečí ne-

zatajovali, a znovu a znovu jsme kladli důraz na potřebu ideového školení těchto svých nových bratrů a sester. Dnes si však už můžeme říci, že naše nové statistické členstvo se stranou splnilo, že se stalo nerozlučnou součástí našeho bratrstva, a že se tak našemu národu prostřednictvím Československé národně socialistické strany dostává přínosu nových poctivých socialistů, kteří svůj socialismus chápou československy, a nových věrných demokratů, kteří své pojetí demokracie přijímají od Masaryka. Svě nové straníky budeme i nadále pečlivě vybírat, budeme se chránit od konjunkturalistů, nebudeme nikoho lákat nespolehlivými sliby, ani odměňovat výnosnými funkcemi: budeme odevšad žádat poctivou službu národu a republiky a dovedeme své řady i v budoucnosti zbatit těch, kdo by jejich čistotu ohrožovali.

A nyní, sestry a bratři, jest na mně, abych ve svém závěrečném projevu shrnul výsledek našeho jednání a vypodil z něho závěry. Budu při tom, jak je to už zvykem nás všech, mysliti především na budoucnost: ne na to, co již máme za sebou, ale spíše na práci, která nás ještě čeká, a na úkoly, které jsme si uložili v zájmu národa a státu splnit. Ale přece vás prosím, abyste mi dovolili vrátit se tentokrát alespoň na chvíli do doby, v níž byli zdroje naší duchovní síly, a zkonfrontovat si naši přítomnost s naší minulostí, náš dnešek s naším věrejškem. Uvědomte, že se této konfrontace nemůžeme bít, a uvidíte, že naše minulost, na níž dnes můžeme pohltit s hrdostí, není minulost mrtvá, ale živa a oživující.

KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ

Z KNIŽNÍHO VELETRHU

S potěšením jsem se 12. května 2017 zúčastnil na Výstavišti Holešovice udílení cen Miroslava Ivanova za díla literatury faktu vytvořená v roce 2016. Probíhalo u příležitosti Mezinárodního knižního veletrhu v sekci Literární salon. Návštěva byla velmi bohatá. Přijeli nejen tvůrci, které čekalo nějaké ocenění, dostavili se i mnozí příznivci literatury faktu a také představitelé měst těsněji s tímto literárním žánrem spjatí. Město Jaroměř, město Letohrad a město Chlumec nad Cidlinou.

Čtenáři našeho časopisu už jistě vědí, jaké podmínky musí dílo literatury faktu splňovat.

Dnešní doba se jako konec postmodernismu pomalu plíží k tzv. fake news, k alternativním pravdám neboli také k tzv. postpravdě, tedy něčemu, co je za pravdou. Co je ale za pravdou? V postmodernismu není pevného středu, není pevných hranic, v období postpravdy zřejmě hrozí její relativizace, jakási neo-liberální pravda. Metapravda?! Nevím!

Literatura faktu zatím však zůstává pevně zakotvena na nositeli své epičnosti, jejíž zárukou je fakt, opravdový, skutečný, nepřizpůsobený, fakt sám o sobě. Ten však je zakomponován do přediva dějů, jež musí být tvořivě předloženy ve svém skutečném průběhu. V každém díle, jež je jako literatura faktu představeno, musí být fakty verifikovatelné, dohledatelné, prověřitelné. A nerelativizovatelné. Možná, že jednou budou zaplňovat pulty knihkupectví díla „literatury postfaktu“. Jakou budou mít hodnotu, nelze ani odhadnout. Vývoj je vrstevnatý a výbušný, zdaleka už ne přímočaře vzestupný, to zřejmě čeká za oponou času. Máme hledět do budoucnosti s důvěrou?

Ale zpět k autorům a dílům za rok 2016.

Potěšitelné je, že do letošní soutěže poslalo 23 nakladatelů a soukromých subjektů 56 titulů, z toho 7 autorů do 39 let, 5-6 titulů do regionální soutěže.

To jsou ovšem pouhá čísla, nicméně přesvědčivě vypovídají o stále tvořivé snaze ponechat demiurgem dějů („dějů“ podtrhuji) průkazné fakty a osvědčit schopnosti začlenit je v promyšlené kompozici do souvislého pásma příběhů.

Také tematika, dějiště, scéna, kde se ony fakty stávají činiteli dějů, se proměňují a obohacují jeviště světa lidí. Jen stručný tematický přehled letošní tvorby: politické vraždy, Praha jako centrum dění, významné osobnosti, civilizace a její směřování, rok 1945, parašutisté a protektorát, Baťa, swingaři a potápky v protektorátu, barevnost a energie československých spartakiád, návraty k Lidicím, medicína, svět jako úchvatný kosmos, přírodní krásy, ukradené poklady, světové dějiny (Kuba), politické osobnosti, móda, Jára Cimrman, káva a kávoviny, sportovní hry, okupace, historie. Historie i současnost. Právní systémy a záhady lidského mozku. Udivující ponory do světa, v němž žijeme.

Nemohu tu uvést všechny autory a tituly, omlouvám se tedy, že se podívám jen na některé.

K těm titulům, které přinášejí bohaté navržení významných a určujících faktů, se vrátím v dalších číslech v podrobnějším zhodnocení. S cílem, abyste si mohli vybrat v knihovnách či sami koupit.

K úspěchům českých sportovců se vypravila **Dagmar Stryjová v díle Alois Hudec, mistr kruhů**. Vydala Mladá fronta, Praha 2016.

Představila čtenářům životní příběh olympijského vítěze v gymnastice v Berlíně 1936. Vítězství Aloise Hudece je oslaveno jako velký úspěch českého sportovce v době pustošivého ohrožení naší země nacismem. Autorka dovedně využila dobového tisku, deníkových zápisků, vzpomínek a deníků.

K sportovním tématům se ozval **Petr Roubal v oceněném díle Československé spartakiády**. Vydáno nakladatelstvím Academia v Praze 2016.

Přináší nové a nezkrácené pohledy. Jeho kniha přivábí nepochybně čtenářskou pozornost, zaujme a upoutá. Pozoruhodný je také fakt, že kniha byla též oceněna na známé soutěži Magnesia littera. (Nezávisle na naší porotě!).

Sportovní téma zvolili také autoři **Zdeněk Vrbenský, Miloslav Ejem, Václav Věrtelář v publikaci Zlatá kniha volejbalu**, Mladá fronta, Praha 2016. Také po právu oceněné dílo.

Masarykův lid

Jaksi podvědomě jsem zahájil své informace sportem. Snad, abychom měli lepší rozběh k dalším. A abychom viděli, že sportovní klání je důležitým fenoménem v životě.

K radosti mnohých z nás jistě také přispěje poznání míst spojených s Járrou Cimrmanem. Příjemné putování nás chytí za srdce v knize **Radka Laudina Památná místa Jarry Cimrmana**. Vydalo nakladatelství Cosmopolis (Grada Publishing), Praha 2016.

Nemám pochyb o tom, že uvedené knihy přinesou čtenářům radost, také i pocit hrdosti na schopnosti a odvahu Čechů.

A nyní jdeme k dílům, v nichž se v jakýchsi vlnách vzpíná tematika společenská a v nichž se vzpěněně převálují vrstvy dějin současných nebo již prožitých, osudů často až krutě tragických.

Zkušený autor literatury faktu **Jiří Pernes** napsal knihu **Zprávy z Prahy 1953**, vydalo nakladatelství Academia, Praha 2016. Mohli bychom se možná domnívat, že téma zacílené pouze na jeden rok (ale jaký to byl rok v našem životě!) bude mít malou výpovědní hodnotu, přesvědčíme se ale, že jde o hluboký a informovaný pohled na rok nabitý životně důležitými historickými zvraty. Rok dramatický, z mnoha pohledů tragický. Pro mnohé z nás, pro naši republiku zvláště: smrt Stalinova, Gottwaldova, často se střídající výměny v Kremlu, nástup Nikity Sergejeviče Chruščova, peněžní reforma, rozhořčené demonstrace v Plzni. Odhalena je pravá krutá a temná tvář komunismu, KSČ, SSSR, také strhání iluze z Antonína Zápotockého, násilná kolektivizace. Autor využil také zápisů v deníku akademika Charváta (lékař Klementa Gottwalda) a spisovatele Čestmíra Jeřábka. Promyšleně komponováno. Dílo pádu iluzí.

Také téma vymknutosti práva v padesátých letech vzrušuje naši mysl. **Vladimír Stehlík** napsal knihu **Babické vraždy** (naklad. Academia, Praha 2016). Zfilmováno v pořadu 30 případů majora Zemana, ovšem jednostranně zaujatě v intencích KSČ. V poutavě napsané knize bývalého děkana Filozofické fakulty UK je zachycena zoufalost lidí zahnáných do pastí, bezmocnost lidí na Vysočině vůči komunistickému zločineckému šílení, kruté represe státní bezpečnosti. Napětí je dosaženo tím, že do děje zasahuje agent-podvodník, nebezpečný psychopat. Je podveden i zkušený odbojář Antonín Plichta. Autor dokazuje, že pravda o této události se odhalovala jen s velmi těžkými nesnázemi a s nebezpečím ohrožení života.

Přední náš egyptolog **Miroslav Bárta** se zúčastnil soutěže knihou **Vzestup a pád stavitelů pyramid** (nakl. Academia, Praha 2016). Pohled autora do staré civilizace je pronikavý, hluboce zasvěcený, obohacující dokonale naše dosavadní poznání a vnukající nám podtextově přesvědčení, že i naše civilizace evropská

může být ohrožena jako kdysi vrcholy civilizace v Egyptě (jestli již není pozdě). Kniha se ovšem pohybuje na hranici literatury faktu a literatury odborné, nicméně její úroveň je tak vysoká a styl tak poutavý, že byla odměněna zvláštní cenou.

Téma ohrožení americké demokracie a stylu života zdařile zpracoval **Daniel Srch** v publikaci **Rudá hrozba v USA 1917–1954** (nakl. Epocha, edice Magnetka, Praha 2016). Přečteme si poměrně široce rozvinutý příběh amerického strachu, až týravě se začínajícího do organismu Ameriky. Je popsán ve dvou fázích: v letech dvacátých a posléze po druhé světové válce. Děs z bolševismu dosáhl pocitu fyzického ohrožení, došel až do fanatických rozměrů. Hlavní myšlenka knihy ovšem přesvědčuje, že každý fanatismus je nebezpečný i pro starou demokracii, nicméně jasně prokazuje nebezpečí, které bez jakékoli nadsázky až děsivě vskutku hrozilo. Kniha a její příběh jsou přímo dobrodružnou četbou se stupňovaným napětím.

Na závěr svého krátkého přehledu uvedu dvě publikace, které porotu zcela překvapivě okouzly. Jsou nejen obsahově dokonalé, ale jako knihy jsou, mohu to tak říci, přímo rozkošné a připravují nám jakousi slavnost pro oči. Zároveň s velkým přehledem a překvapivě hlubokým pohledem vrší rozhodující etapy ve vývoji odívání. Jednou z nich je dílo několika autorů: **Burianová, Heroldová, Máchalová, Táborský, Junek Móda v kruhu času** (nakl. Národní muzeum, Grada publishing, Praha 2016). Kniha zaujme nejen ženy, ale i široký okruh čtenářů.

Možná v mém článku o literatuře faktu překvapí slova rozkošný, půvabný. Mohu se ale zaručit, že i další kniha je opravdu více než přitažlivá, bez přehánění půvabná, zároveň ale hluboce informovaná. Má vysokou hodnotu kognitivní, výtvarnou a estetickou. Už při zběžném prolistování zjistíte, že přináší radost, okouzlení, něhu a úzkost, úzkost vyplývající ze střídání dobra a zla ve společnosti v širokém pohledu na život člověka. Nasycenost kapitol je imponující. Hrdinou se stává odívání v proudu doby (kdy se stalo politickou záležitostí) a osudy člověka v něm.

Autorkou je **Konstantina Hlaváčková**. Své dílo nazvala **Móda za železnou oponou – Československo 1948–1989** (nakl. Grada publishing, Uměleckopřemyslové muzeum v Praze, 2016).

Hodnota obou knih o módě byla velmi pozitivně ohodnocena.

Jak jsem uvedl, podávám zde jen poznámky k několika vybraným dílům literatury faktu. Podrobnější recenzi jednotlivého díla napíšu v příštím čísle ML.

Jaromír Adlt

JAZYKOVÝ SLOUPEK

KOUZLO PŘEBREPTŮ

Jeden náš oblíbený herec obveseloval občas posluchače *příhodou z natáčení*, při níž se mu podařil mírně pikantní přebrept. Dojemnou básničku o líbezném kraji pod našimi nejvyššími horami v přímém rozhlasovém přenosu uvedl názvem **Prdkokrnoší**. Kdybychom k výkladu toho to přecheknutí užili Freudovu teorii, že „přecheknutí je sebeprozrazení“, mohli bychom u chybného odhalit skrytou koprolalii (sklon k častému užívání vulgárních výrazů). Většinou je ovšem přebrept způsoben mimovolnou úpravou výrazu tak, aby se pohodlněji vyslovoval (připomeňme si časté **peramentky**), nebo přizpůsobením termínu neznámého k používanějšímu (příklady následují).

Uvedený herecký příklad je vzorem klasického přecheknutí. Jindy jsou přebrepty výsledkem záměny slov nebo jejich deformování. Mnohdy mohou být nejen příležitostí k prostému obveselení, ale také k poučení. Přebreptům se blíží svou povahou záměna slov vzniklá přecheknutím nebo omylem. Kdysi v letech padesátých byl do naší vzdělávací instituce dosazen jako ředitel *kádr* určený pro její „výchovy k uvědomělosti“. Měl zvláštní způsob „práce“ s jazykem. Poradu na počátku školního roku začal přáním, abychom se všichni sešli na stejné *placentě*. Je zvláštní, že tento výraz mu byl bližší než slovo *platforma*. Svou aktivitu vyvíjel celkem neškodným způsobem. Na všech důsledně vyžadoval oslovení „soudruhu“, a aby nás náležitě vyškolil, sám je užíval co nejčastěji, takže jsme se dozvěděli, že „novou válku připravují soudruzi imperialisté“. Nebyl to ani blb (spíše jednostranný technik), ani zloduch. Měl celkem „humánní“ výchovné metody. Já jsem byl poučen, že „takhle vlasatej nemůže být socialistický učitel“, a dostal jsem od něj tři koruny na holiče. V jeho případě nešlo vlastně o přechky, jen určité výrazy používal „poněkud“ nesprávným způsobem. Pobavila nás i záměna repentů za *repelenty*.

O mnoho let později jsme zaměstnávali jako školnici paní neobyčejně pilnou a pracovitou. Její „práce“ s jazykem byla ovšem nezapomenutelná. Měla problémy s dětmi, které byly v **pobertě** a musila s nimi často na **polokliniku**. Když jednou podala písemnou

supliku na uvolnění z práce, pokoušel jsem se ji poučit o původu předpony *poli-* a její souvislost se slovy *politika*, *policie* apod. Její námitka byla ovšem odzbrojující: Poloklinika je něco mezi ordinací a klinikou. Mám dojem, že podobné, snad i dost logické chápání funkce dotyčného zdravotnického zařízení nebylo omezeno zdaleka jen na naši sympatickou paní. Přebrept s podobným skrytým smyslem se jí podařil výrokem o zajímavém televizním **šoku**. Použitý výraz jí nahradil kdesi zaslechnuté a pozapomenuté slovo „šot“. Možná že krátký reportážní záběr byl skutečně šokující. Naše milá paní ovšem určitý jazykový cit měla: „*Pane řediteli, čeká na vás nákej soudruh*.“

Několik kouzelných novotvarů vynalezl kdysi můj malý syn. Dva byly v oné době poněkud riskantní. V barrandovském lumku hledal **zlameleniny**. Těžko říci, zda byl přebrept výsledkem pohodlnější výslovnosti, nebo tím, že v dětském uchu uvízlo často slýchané příjmení Vladimíra Iljiče. Bude to spíše důvod druhý, o čemž svědčí další jeho výtvar v duchu „hrdého Budžese“ z populární komedie: **Členin**. Poslední hláska *otčestva* umožnila přizpůsobení pro něho bezobsažného jména k výrazu „člen“. Svou malou vnučku jsem kdysi zavedl do vetešnictví, kde jsme si prohlíželi *všechny* možné krámy. Slovo „veteš“ bylo pro ni neznámé, proto si vytvořila výraz **všetečnictví**. Její jazykový cit ji přivedl i k výrazu **lenovka**. Do kopce na Petřín se jí pěšky šlapat nechtělo.

Kdybych autory přebreptů označil za nevzdělance nebo zaostalce, musil bych přistoupit k sebekritice. Stalo se mi, že jsem při jednom výkladu užil spontánně slovo **hormonogram**. Přecheknutí bylo natolik nakažlivé, že se mi vnutilo místo harmonogramu ještě několikrát. Musil jsem si dávat velký pozor, abych nevypadal jako přitroublý žertěř nebo pologramot. Přebrepty nebývají důkazem hlouposti jejich tvůrců. Ta plyne spíše z toho, že tupec plodí věty složené ze slov správně vyslovených, ale postrádajících smyslu.

Miroslav Šlapal

VZPOMÍNÁME

F. X. ŠALDA

V letošním roce si připomínáme Františka Xavera Šaldu (22. 12. 1867 v Liberci – + 4. 4. 1937 v Praze), literárního, výtvarného a divadelního kritika, spisovatele a dramatika, který patří k vůdčím osobnostem moderní české kultury.*

Jeho kritické dílo představuje v české literatuře nové pojetí kritiky jako samostatné umělecké tvorby. Zanechal rozsáhlé dílo, v němž sledoval a hodnotil vývoj české literatury se zřetelem k evropským kulturním tradicím. Připomeňme aspoň jeho knihy „Boje o zítřek“ (1905), „Duše a dílo“ (1913), „O nejmladší poezii české“ (1928), ale také povídky „Dřevoryty staré i nové“ (1935), román „Loutky i dělníci boží“ (1917), dramata „Zástupové“, „Dítě“, „Tažení proti smrti“ a mnoho esejů o české a světové literatuře. V letech 1928-37 vydával vlastní časopis „Šaldův zápisník“ (9 svazků), který vyplňoval jen vlastními kritikami, statkami a komentáři k současnému literárnímu, kulturnímu a společenskému dění.

V knize „Česká literatura od počátků k dnešku“ (1998) se o Šaldovi dočteme, že umění mu nebylo zrcadlem, natož obrazem života, ale jeho inspirací a vzpruhou. Šalda odmítal jako jednostranné realismus-naturalismus, dekadenci i symbolismus. Přimlouval se za syntetismus, tj. za slučování protikladných slohových principů. Podle Šaldova mínění kritik by měl umět myslet v intencích autora, avšak v zájmu umění a kultury si vypracovat měřítko povznesené nad spisovatele a jeho výkon. Svoje měřítko a soudy měl by umět nabídnout čtenáři a autorovi tak, že by to svědčilo o niterném vcítění do umění, o nejosobnější potřebě kritika v literatuře a umění se vyznat a jimi a pro ně žít. Podle jeho mínění kritika se přibližovala umění, kritik byl blízcem tvůrce.

Spisovatel Jan Čep (31. 12. 1902 – 21. 1. 1974) ve sborníku k 65. narozeninám F. X. Šaldy, který us-



pořádal Josef Hora a přispělo do něho 33 autorů (vydal Otto Gírgal, 1932) charakterizuje oslavence takto:

Četl jsem knihy F. X. Šaldy už v septimě a v oktávě, rozuměje jim všelijak a napolo, ale už tenkrát jsem byl hluboce zaujat a zasažen. I když mi unikal smysl jednotlivých vět, rozeznával jsem směr a tendenci myšlenky, cítil jsem prudké napětí, které ji hnalo vzhůru. I když mi zůstávalo mnoho věcí nejasných, jedno bylo jasné: život je veliká a slavná věc a umění je především záležitost ducha, je to výraz podstaty věcí, je ve spojení s prameny života. Je to něco, co zavazuje, co nutí

k ustavičnému střehu.

Cítil jsem už tenkrát Šaldův ostrážitý postoj, jeho dramatický poměr k věcem, o které šlo, poměr, který se nesnášel s diletantstvím, s eklekticismem, s duševním pohodlím, s myšlenkovou nízkostí a prostředností. Šlo-li o umění, šlo o všechno. A jenom tenkrát šlo o umění, když šlo o všechno.

Šalda nebyl nikdy schopen brát věci umění akademicky, řadit je prostě vedle sebe, ve stejné poloze. Umění mu bylo záležitostí zcela osobní, umění a život mu bylo totéž. Při tomto dramatickém poměru nelze jinak, než že se třídí to, co zní čistým zvukem, od toho, co zní falešně. Umění nemá většího nepřítelů než výtvoř padělané, které si přisvojují jisté znaky umění pravého, ale zatím pošilhávají po jiných věcech. Dnes, kdy směřuje všechno k degradaci života, k popření ducha, dnes, kdy se dělá z přirozeného tíhnutí lidské hmoty k nížinám jediný zákon, kdy se všechno proměňuje v měkkýšovitý sliz, má zjev F. X. Šaldy, autora onoho zapomenutého dialogu o přírodě a duchu, tím větší váhu. F. X. Šalda je ustavičně velmi citlivý k událostem současného života a jeho zkušenost a vysoké stanovisko mu dovolují vidět věci ve velikých liniích. Duch takového formátu je přirozeně odsouzen k osamělosti, zejména u nás, kde se většinou dělá raději to, co je snazší a při čem se tolik neriskuje.

Masarykův lid

ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

Výbor Klubu dr. Milady Horákové si dovoluje oznámit, že předseda KMH a místopředseda Konfederace politických vězňů Ing. František Šedivý oslaví v těchto dnech své devadesáté narozeniny.

PŘÁNÍ PŘEDSEDOVI KMH



Jsme šťastni, že mu můžeme upřímně popřát hodně zdraví a životních sil, spokojenost, radost, a předat mu přání za všechny členy našeho klubu: aby s námi prožil mnoho dalších dobrých let.

Budeme se těšit na každé setkání s ním a pozorně poslouchat jeho slova, pronášená při slavnostních a památných příležitostech, jimiž tak výstižně a nevšedně připomíná poslání společenstev, kterým předsedá.

Děkujeme panu předsedovi!

VALNÁ SCHŮZE KMH

Sejdeme se tentokrát na jiném místě: v Gymnáziu Milady Horákové, kde jsou naše úřední místnosti.

Bude to v sobotu 7. října 2017, v Praze 4, v ulici Na Planině 1393.

Jsou zde ještě vystaveny soutěžní modely pro pomník, budete si je tedy moci prohlédnout, jistě o nich budeme mluvit, než bude definitivní rozhodnutí o volbě.

Je zapotřebí (ostatně je to povinností každého člena KMH), abychom se sešli ve větším počtu, je pak více nápadů pro sestavení další činnosti klubu.

Pana Mgr. Filipa Nováka, ředitele Gymnázia Milady Horákové, který je členem výboru KMH, potěší, když si prohlédnete „jeho“ školy (on je totiž i ředitelem základní školy), a alespoň na nástěnkách a fotografiích se seznámíte se zdejšími školami a jejich žáky a studenty.

V příštím, zářijovém čísle Masarykova lidu otiskneme oficiální pozvánku, kde bude i popis příjezdu k místu konání naší valné schůze.

POMNÍK VE ZTRACENCE

Jistě mi čtenáři uvěří, když napíši, jak ráda bych ve zdejší rubrice Ze života Klubu Milady Horákové oznamovala datum odhalení pomníku. Ale cesta k němu ještě musí překonávat výměny názorů, administrativní úkony, umělecké úvahy, poslední je pak slovo ochránců památkového místa, kde bude pomník vybudován.

A neopominutelný leč stále nenaplněný je bankovní účet vyhlášené sbírky. Zatím nám nebyly příznivy instituce, na které jsme se obrátili se žádostí o dotace či grant. Naši čtenáři a další lidé, kteří si např. v Novinách Prahy 2 a v Lidových novinách přečetli o uvažovaném pomníku ve Ztracence, příspěvky zasílají; posíláme jim poděkování.

Stále se mi v hlavě promítá otázka, proč občany naší země nezaujme záměr vytvoření Památníku obětem tota-

lit, jejichž symbolem je popravená dr. Milada Horáková. Zapomněli jsme? Nebo to není důležité? A budou vůbec vědět aspoň někteří z pozdějších generací, co se dělo v jejich vlasti v druhé polovině předchozího století? Říkají jim to rodiče, či spíš prarodiče, a přibližují jim tuto nedávnou historii ve škole?

Je klišé používat větu o tom, že kdo se nepoučí z historie, bude ji muset prožít znovu – ale ...

V zahradě Ztracenka je krásně, pohledy na Prahu tu jsou z neobvyklého úhlu, je tu ticho, zajděte se tam podívat, odpočinout si, posedět.

Jitka Titzlová



**Stále pokračuje sbírka na vybudování
pomníku. Připomínáme číslo účtu:
3257614319/0800**

Masarykův lid

GYMNÁZIUM MLADY HORÁKOVÉ

Byla to císařovna Marie Terezie, jejíž výročí narození před 300 lety si letos připomínáme, která uzákonila za své vlády v Rakousko-Uhersku roku 1774 povinnou školní docházku.

Uvádíme přehled, jakými proměnami v českých zemích základní školství do dnešních dnů prošlo.

Školy, ve kterých žáci absolvovali povinnou školní docházku

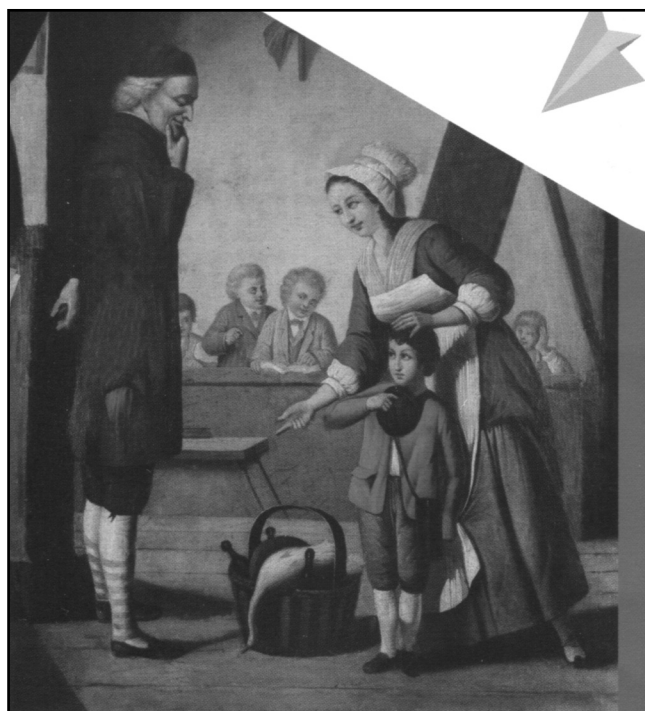
1. OBDOBÍ 1774-1869

délka povinné školní docházky: 6-12 let

Triviální škola • Byla zřizována v menších obcích a vyučovalo se zde triviu (čtení, psaní, počítání) a náboženství. Pro triviální školu byly používány i názvy farní či městská.

Hlavní škola • Byla zřizována v krajských městech, kromě tříd triviální školy zde fungovaly i tři ročníky, ve kterých se vyučoval dějepis, zeměpis, geometrie, němčina, latina apod. Po roce 1805 byly u některých hlavních škol založeny praeparandy (přípravné kurzy pro učitele).

Normální škola • Byla zřizována v zemských městech (Praha, Brno, Opava) a mimo triviální školy zde byly zřízeny i praeparandy (přípravné kurzy pro učitele).



2. OBDOBÍ 1869-1948

délka povinné školní docházky: 6-14 let

Obecná škola • Pětiletá škola, ekvivalent dnešního 1. stupně základní školy. Tam, kde nebyla zřízena měšťanská škola, měla obecná škola osm ročníků, ve kterých děti mohly splnit povinnou školní docházku.

Měšťanská škola • Tříletá škola, která navazovala na obecnou školu. Ekvivalent dnešního 6.-8. ročníku základní školy. U měšťanské školy mohl být zřízen nepovinný jed-noroční učební kurs (slangově byl na-zýván „čtvrtá třída“ či „čtvrtá měšťanka“). Po roce 1922 byla snaha zavést název občanská škola, který se však neujal.

3. OBDOBÍ 1948-1953

délka povinné školní docházky: 6-15 let

Národní škola • Pětiletá škola, ekvivalent dnešního 1. stupně základní školy.

Střední škola • Čtyřletá škola, ekvivalent dnešního 2. stupně základní školy.



NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ
MUZEUM A KNIHOVNA
J. A. KOMENSKÉHO

4. OBDOBÍ 1953-1960

délka povinné školní docházky:

6-14 let

Osmiletá střední škola • Odpovídá dnešní základní škole, mohla k ní být připojena i tříletá všeobecně vzdělávací škola (ekvivalent dnešního gymnázia) - v tomto případě se pak nazývala jedenáctiletou střední školou.

5. OBDOBÍ 1960-1984

délka povinné školní docházky:

6-15 let

Základní devítiletá škola • Odpovídá dnešní základní škole. V letech 1978-1984 fungovala souběžně se základní školou.

Masarykův lid



Základní škola • Byla zavedena v roce 1978. Jednalo se o osmiletou školu, takže její absolventi museli poslední rok povinné školní docházky absolvovat na jiné škole. V letech 1978-1984 fungovala souběžně se základní devítiletou školou.

6. OBDOBÍ 1984-1990

délka povinné školní docházky: 6-16 let

Základní škola • Osmiletá škola rozdělená na 1. stupeň (1.-4. ročník) a 2. stupeň (5.-8. ročník). Poslední dva roky

povinné školní docházky museli žáci absolvovat na některé střední škole.

7. OBDOBÍ PO ROCE 1990

délka povinné školní docházky: 6-15 let

Základní škola • Na osmiletých základních školách byly postupně zřizovány deváté ročníky. Ty byly zprvu nepovinné, od roku 1996 pak již povinné. Devítileté základní školy jsou rozděleny na 1. stupeň (1.-5. ročník) a 2. stupeň (6.-9. ročník).



Masarykův lid**INFORMACE****DÁRCI MASARYKOVA LIDU**

Capoušek Evžen ing.	Praha 5	200 Kč	•	Málek Jiří dr.	Praha 8	1000 Kč
Čelko Vojtěch dr.	Praha 5	200 Kč	•	Matouš St.	Jablonec n. Nis.	200 Kč
Dobeš Bohuslav	Týniště n. O.	300 Kč	•	Matoušek Miloš	Praha 10	100 Kč
Dušková Miroslava dr.	Praha 5	100 Kč	•	Mikulášek Pavel	Praha 10	5000 Kč
Frank Daniel ing.	Praha 4	215 Kč	•	Pavlíček Zdeněk	Praha 5	50 Kč
Hlad Jan	Švýcarsko	2000 Kč	•	Pluhař Zdeněk	Nechanice	200 Kč
Houdková Kateřina	Praha 10	400 Kč	•	Preisová Dana	Praha 6	900 Kč
Jandus Jan dr.	Praha 6	400 Kč	•	Robin Salamon	Ostrava	100 Kč
Jezdíkova Marta dr.	Liberec 3	400 Kč	•	Snětina Lad.	Úvaly	100 Kč
Klimková Anna	Kanada	1000 Kč	•	Straňková Jaroslava	Benešov	150 Kč
Kolářová Ilona	Praha 9	50 Kč	•	Surry Ladislav	Praha 5	100 Kč
Křivánková Radka	Písek	100 Kč	•	Titzlová Jitka	Praha 4	250 Kč
Křivanová Jiřina	Praha 6	100 Kč	•	Trčková Marie	Hradec Králové	400 Kč
Loukotková Iva dr.	Benešov	400 Kč	•	Žofková Alexandra		150 Kč



Klub dr. Milady Horákové si Vás dovoluje pozvat na

Pietní shromáždění



k uctění památky dr. Milady Horákové
popravené komunistickým režimem před 67 lety.

Sejdeme se v pondělí **26. června 2017 v 16 hodin** u jejího symbolického hrobu
a zároveň památníku obětí totalitních režimů na Vyšehradském hřbitově.

Přijďte, prosím, uctít památku a sdílet s námi vzpomínku na vzácnou ženu,
symbol odporu proti dvěma totalitním režimům.

KMH Na Planině 13
140 00 Praha 4 - Krč
tel.: 797 726 233, e-mail: kmh@joura.cz

**Výbor KMH sděluje svým členům a čtenářům Masarykova lidu,
že 9. května 2017 byla zrušena
pevná linka KMH a nové telefonní číslo mobilního telefonu je
797 726 233.**